

An aerial, high-angle view of a densely packed city, likely New York City, showing a vast array of skyscrapers and buildings in various colors and heights. The word "ap@krif" is overlaid in a large, black, stylized font across the center of the image. The '@' symbol is particularly prominent, featuring a circular design with a vertical line through it. The overall scene is a vibrant, colorful mosaic of urban architecture.

ap@krif

Irodalmi folyóirat

megjelenik negyedévente

VI. évfolyam, 2. szám
2013. nyár

Főszerkesztő
Nyerges Gábor Ádám *(vers)*

Főszerkesztő-helyettes
Tarcsey Zoltán

Szerkesztők
Torma Mária *(próza)*
Reichert Gábor *(kritika)*
Erdei Tamás *(kép)*
veress dani *(kép)*
Sós Dóra *(Apokrif Online)*

Spiritus rector
Fráter Zoltán

•

Munkatársak
Evellei Kata *(szöveggondozás)*
Gál Soma *(szerkesztőségi asszisztens/pr)*
Radnóty Zoltán *(tördelés/design)*

Szerkesztőség
1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1
Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473
apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.hu>

Felelős kiadó
Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda
Robinco Kft.
Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap és az ELTE BTK HÖK
Tudományos Bizottságának támogatásával

Copyright © 2013 Az Apokrif 2013/2. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 350 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

Evellei Kata <i>Költöztető • Nem az a megoldás • Mielőtt a vendégek</i>	7
Papp Sándor Zsigmond <i>Karel Gott az Elba vizében</i>	11
Nyerges Gábor Ádám <i>A maradékra</i>	23
Kerber Balázs <i>Pászta • Hókarok</i>	24
Bödecs László <i>Hiába is • Főműsoridőn túl</i>	27
Halmi Tibor <i>Pogány imádat</i>	30
Kötter Tamás <i>Krízispont</i>	33

Látószög

Reichert Gábor • Vörös, zöld és fekete <i>(Kötter Tamás novellájáról)</i>	53
Gadó Flóra • Bevetetlen ágyak <i>(Kerekes Gábor 75 Vándorlás című fotósorozatáról)</i>	56

Látótávolság

Papp Máté • A Velő legyen veled! <i>(Cserna-Szabó András: Szíved helyén épül már a Halálcsillag) ....</i>	59
Evellei Kata • A kozmosz képkalapácsa <i>(Sirokai Mátyás: A beat tanúinak könyve)</i>	62

Balogh Ákos • <i>Konditerem a lírának</i> (<i>Pion István: Atlasz bírja</i>)	66
Mihók Nóra Zsófia • <i>Az író, a rendező, a színész</i> <i>és a karakter</i> (<i>Pintér Béla: Drámák</i>)	71

Illusztrációk

*E számunkat Kerekes Gábor 75 Vándorlás című fotósorozatának
(1998–2012) tételei illusztrálják.*

Borító

Kerekes Gábor 75 *Éden* című kollázsa részletének
felhasználásával
(2007, újságkivágások farostlemezen, Ø 147 cm)

Költöztető

Letagadja, ha csokoládét evett.
Megszoktuk ezt is, mint a végzés után
a mosdókagylóba hullott hamut,
amit nagy gonddal összekotrunk,
hogy később, amikor nem számít rá,
az arcába vághassuk. A kifogások
a cigarettával együtt nőttek a szájához.
Pulóveres háta sarlóvá görbül,
ahogy a kanapén egyensúlyozva
visszerektől földagadt lábára húzza
a kényelmes, esős vasárnapokat.
Egyszer láttam meztelenül, éjszaka
véletlenül összefutottunk a sötétben,
a hasa lógott, válláról lecsúszott a paplan.
Azóta nem tudom elhinni, hogy valaha
bárki is szerelmes volt belé.
Anyám fél, hogy egyszer bántani fogom,
de ő bízik bennem, mint a feketerigók,
akik nem röppennek el az ablaknyitásra.
Néha, amikor egész nap nem beszélünk,
megfogadom, hogy ha megöregszik, majd
gondozni fogom. Utat vajúk magamnak
az elzáródott nyaki erek, megvastagodott
dobhártyák, rugalmatlanná vált
lencsefüggesztő rostok falán keresztül,
és a léken át fogom etetni, amíg
a kezemmel együtt el nem felejt
minden vonást, amit tőle örököltem.
Akkor már nem fogok rá haragudni.

Nem az a megoldás

Aztán vannak, akik lemorzsolódnak.
Kit az élettársa ver agyon, ki addig éhezik,
amíg valamelyik szerve fölmondja a szolgáltatot,
mert már nem tud mit kezdeni magával,
ki a híradóban végzi, miután lelép a peronról
(emiatt késnek a hatvani vonatok
havonta minimum kétszer, bassza meg),
az is előfordul, hogy egy kuncsaftot
elragad a hév, és tudatlanságból
törött nyakú üveget dug az illető végbelébe,
vagy úgy gondolja, tévesen, hogy az oszlop alja
megfelelő védelmet nyújt a mínusz tíz fok ellen,
de a nyári meleg sem való mindenkinek
hatvanon fölül, főleg ha amúgy is
mondjuk szívproblémákkal küszködik,
vese, csontvelő, érrendszer meg a többi,
sőt, van, aki akkora vesztes, hogy képes
és beszerez magának valami daganatot,
mert egyébként a világon semmi baja nem lenne.
Persze, foglalkozni kell vele, nem arról van szó,
hogy most akkor darwinizmus az egész
(bár azért ismerjük el, hülyék voltak és lesznek),
mindenkinek megvan a maga keresztje,
de minderre nem az a megoldás, hogy
másokat is magukkal rántanak a gödörbe.
(Ez tipikus köldöknéző magyar mentalitás,
és kurvára jellemző kis hazánkra.)

Mielőtt a vendégek

Mindennap ellenőrzi a madáretetőt,
talál-e benne idegen lábnyomot.
Megáll a hóban mozdulatlanul,
mint a fürdőszobamérlegen,
mielőtt kijelezné, jól viselkedett-e.
Étkezések előtt fél pohár vízzel
veszi be az imát, háromszor naponta,
hogy föllazuljon az erekben
évek alatt lerakódott önfenntartási ösztön.
Esténként a legszebb ruhájában alszik el,
hátha reggel elfelejt fölébredni,
és a mindenkit túléltek türelmével várja,
hogy szemhéjához simuljon a kinti sötét.

Karel Gott az Elba vizében

Bár a sajtótörténeti szakkönyvek másként tudják, valójában Talpó György géplakatos volt a világ első paparazzója.

Életműve, melyet nem győzött mutogatni a szoba-konyhába beeső, alkalmi látogatóknak, az ággal szemközti falon kapott helyet. Mert így, ha felébredt, tekintete egyből arra az ijedt arcú, félmeztelen férfira eshetett, aki bocsánatkérő, esetlen mozdulattal próbálta eltakarni horpadt ágyékát. Körülötte a nyár harsogó, ám a celluloid olcsósága miatt kissé rozsdás, kedvetlenné exponált színei, háta mögött az Elba fodrozódik pikkelyszürkén. A férfi nemrég kászálódhatott ki a vízből, még megtörölközni sem volt ideje. Ha tovább nagyítanánk a képet, látnánk a libabőrös hajlatokat, a patakokká összeálló vízcseppeket, a meglepetéstől eltorzult vonások mélyét: mindazt, ahová már a művészet sem érhet el. A valóságot látnánk a maga póre mivoltában, smink nélkül, tomboló közönség nélkül, ahogy azt Isten szabad idejében kifundálta.

A férfi a képen, erősítette meg Talpó a kételkedőkben a gyanút, bizony Kelet Sinatrája. Prága legfőbb exportkincse. A szombat esti tévés revük kihagyhatatlan csillaga. Vagyis Karel Gott maga.

Minden akkor kezdődött, amikor Talpó délidőben épp kitunkolta a pörköltes lábos maradék szaftját. Igaz, némileg kedvetlenül, mert nem bírta azt a habszivacsot, amit kenyér gyanánt árultak a boltokban. Az ablak párkányára odakészítette a fürdőkádat is megjárt Sokolt, amit egy könyvvel még ki is kellett támasztani, hogy némi sértett sercegés után magabiztosan álljon rá a Kossuth sávjára, ahol ebben az órában a hallgatók kívánságait teljesítették. A rutinosabbak már tudták, hogy mikor fog szavalni elnyújtott, panaszos hangján Latinovits, mikor jön a Lila orchideák, amelynek első tak-

tusaira a trafikos Horváth Marika szeméből mintegy gombnyomásra peregni kezdtek a könnyek, és mikor lesz végre valami használható, külföldi tánczene, amire a magnósok várnak a környéken, hogy legyen mit bömböltetni a szüreti bálon.

Talpó György nem várt és nem is kért semmit. Az ő fülében semmi se különböztette meg Elvis Presleyt Korda Györgytől: egyik sem volt több, mint rafinált, a csendet alig elviselhetőbbé tévő zajtömeg. De azon a májusi délutánon valami megbolygatta a rendet. A bekonferált, kellemes férfihang csakhamar betöltötte a szoba-konyha minden zugát. Finom és színes hártyaként telepedett rá az önnön magányukba belesavanyodott bútorokra, furakodott be a parketta réseibe, mintha csak morzsák és letört ceruzahegyek után kutakodna. A dallam, amelyre Talpó azóta sem talált megfelelő szavakat, pillanatok alatt elfeledtette a szájpaddlására tapadt pörkölt utóízét, a konyha mindig olajos, mindig tömött szagát, megremegtette a kültelekre borult halszürke délutánt. És még másnap is elviselhetővé tette a fúrófejek sípoló szopránjait, hiszen ki ne tudná, hogy elhagyott, kielégítetlen nők panaszkodnak a vasban, magába szívta a nyolc óra utáni lelkes kocsmabúzt, a torkát kaparó keverteket. Csoda volt, mert csodának kellett történnie.

Magának való, vékonybélű ember volt Talpó György, aki hamarabb találta meg a szót a veteményesében termett zöldségekkel, mint bárkivel a telepen. Ott is látták a legtöbben, azon az alig öt négyzetméteren, amit a ládagyár gazos telkéből hasított ki magának művelésre. Az ilyesmit senki sem tette szóvá. Ha fel is írta a körzetis, hamar elkeveredett a papír. Épp akkor, amikor a retek, a hagyma és a paradicsom is beérett, s már el lehetett vinni belőle egy-egy szatyorral. Aki akkoriban nem ügyeskedett valahogy, az bérletet válthatott a koplalásra. A szocialista fogyókúrára, ahogy azt a telepen hívták, mert tényleg nem akadt egy kövér ember se az egész negyedben a Horea úttól a Kisakácós közig, ahol a menet-

rend szerinti fordult meg köhögve. Ahogy a géplakatos az estébe hajló tavaszi délutánonként ide-oda hajlongott azon a zsebkendőnyi részen, egészen olyan volt, mintha saját magát ültette volna el. Egy túl nagyra nőtt paszulykóró, semmi több. Az ilyen embertől már a tulajdon anyja se várja el, hogy megnyerje a Ki mit tudot.

Ómálédi kárnávál, mámterááád, mámterááááád, dúdolta pár hét múlva Talpó az ebédszünet alatt, miközben ujjai szinte maguktól, a ritmust dobolták a viaszosvásznon. Tehette, mert a trafikos fia némi ügyeskedés és megfontolt fenyegetés hatására elcserélte az egykor nászajándékként kapott, kihúzható kanapét a Horea úti ócskasoron, és a beszerzett, alig lehurbolt Tesla magnóra egymás után feljátszotta a kért nótát. Már az NDK-s magnószalag, az ORWO is úgy sustorgott, mert a szélei minden gondoskodás ellenére folyton kitüremkedtek az orsóból, mintha valami saját dalt játszana a szerkezet. Nem kevésbé panaszosat és sokatmondót, mint Horváthné szerelemtől elázott orchideái. Talán a korábban letörölt énekesek panaszos hangjai törtek elő ebben a surrogásban, ahogy a falak is őriznek valamit a szobában megfordult látogatók gesztusaiból.

Úgy érezte, most már így az ötven felé ért valamit a női lélekből. Legalábbis meg tudja érteni a trafikosné könnyeit, a lemondó mozdulatot, ahogy kézfejjével letörli őket. Óvatosan, hogy ne legyen nyomdafestékes az arca, mert a hajnali friss, tapadós újság sosem tud egészen kiszáradni azon a nyirkos helyen, a Trandifirilor sugárút beugrójában. Horváthné ujjbegyei ezért folyton feketék voltak, mintha legalábbis rabosítás után állt volna be a pult mögé. S talán ezek a sötét ujjak, és nem ellenőrizhetetlen érzelmi kitörései tehettek arról, hogy kevesebb újságot és Snagovot adott el, mint a főtériek. Mert így már jobban megkapaszkodhattak azok a híresztelések, miszerint Horváthné nemhiába van egyedül. Egykori férjét a Szamosból húzták ki felpuffadva, gyanús foltokkal a nyaka körül, vagy talán a környékbéli konténerekből szede-

gették össze a végtagjait, mint ahogy az is hihető volt, hogy Horváthné igazából felforgató elem, idealista lázadó, akivel nem jó mutatkozni, de minimum nem ad vissza rendesen.

Talpó György mégis szívesen hallgatta Horváthné asztmás szuszogását a sporthírek fölött. Addig sem otthon ült. Meghallgatta a dohogást is, hogy igazából nem ebben a nedves odúban, hanem a sétatéri kioszkban lenne a helye, hiszen mindig is kiváló tanuló volt, egyszer az anyagismeret-tanára még a nyílt színen is megdicsérte, és csak utána hívta föl magához. Ami nagy különbség. Másokkal ez rendszerint fordítva esett meg: Lungu több alkalmi látogatás után préselt ki magából valamilyen szerény, fogai közt szűrt elismerést, aztán évharmad végére úgyszólván kihozott mindenkit jelesre, mert utált átlagot számítani.

– Ott, a sétatéren – ismételte meg, ábrándosan kapkodva a levegő után –, ott lenne a helyem. Friss levegőn. Fák és virágok közt.

– Mért, az nem virág? – bökött Talpó a nő mögé, ahol a falon sűrűn burjánzott a penész.

– Hát ha ez magának virág, akkor maga is annyira férfi, mint én!

Igen, talán ez volt a mélypont a kapcsolatukban. De Talpó ma már ezt is meg tudja érteni. Persze fáj neki a megjegyzés, hogyúgymondja, felébresztette addigi szenderegéséből. Még arra is rávette, hogy elótúrja a ki tudja hány éve kapott karácsonyi ajándékát, a borotválkozás utáni kenőcsöt vagy mit, ami édeskés szagot kölcsönzött cserzett bőrének. És arra is ügyelt egy ideig, hogy reggel a tisztább ruháját vegye föl, ne azt, amiben elaludt a tévé előtt. De volt ennek az igyekezetnek valami lejárt íze, ahogy a kenőcsnek is, mert csak átmeneti sikereket ért el Horváth Marikánál, ha egyáltalán sikernek lehetett nevezni azt a pár másodpercnyi csendes elidőzést, ahogy végigmérte a saját magához képest már-már ünnepi díszben megjelent géplakatost. Végigmérte, és nem szólt semmit.

enervált teljesítményét az ágyban, amikkel azért mégis illő volt eldicsekedni néhány deci után.

Még az is megfordult a fejében, hogy valakivel lefordítja a szöveget. Valaki csak érti ezt a szép és titokzatos nyelvet. De a trafikos fia csak egy bolgár rovarirtót tudott felhajtani a telepen, aki csak ugyanazt a néhány orosz szót ismételte: gyevocska és bljagy, ráadásul olyan undorral, ami sehogy sem illett a karneválhoz.

– Nem, nem – ingatta a fejét Talpó. – Ez valami más. Ez... ez... – hosszan kereste a szót – ez valami nemesebb.

– Volt maga katona? – kérdezte váratlanul a bolgár, aki ülve még magasabb volt a géplakatosnál.

– Felmentettek.

– És még maga énekel...

S mintha a másik csak egy rossz íz lenne a nyelvén, beleköpött a vodkás poharába. Az élet persze igazságos, az egykor diplomatákat furikázó bolgár másnap hajnalban, amikor hazafelé tartott a Nefejejsből, nem vette észre az elmozdított csatornafedelelet. A vaksötétben a telepre beszökött rókák marakodásának hitték az ordításait. Reggel húzták ki a kanálisból, de akkor már tiszta lila volt a lába. A megyeszékhelyi poliklinikán vágták le, tőből, mert úgy már több baja nem lesz vele.

Innen tudta Talpó, hogy a dal igazából vigyáz rá.

És már a fordítás sem volt fontos. Igazából már segítség nélkül is tudta, hogy miről szól. Nagyvilágosság és remény, kellem és megbocsátás csendült fel benne. Csupa olyasmi, amiket a fodrásznál azok a kifakult, számarfüles nyugati divatlapok árasztanak magukból. Az volt ez a dallam, ami Talpó sohasem lehetett. Önfeledt, mindig viccmondásra kész jampec, aki úgy siklik át az életen, akár egy vitorlášhajó a velencei kikötő vizén. Egy kalandor az eltűnt inka birodalom nyomában, de minimum egy olyan férfi, aki legalább annyira ismeri a tangó lépéseit, hogy az özvegy trafikosné az üzemi bál után csakhamar magához édesgesse, és ott, a

lakótelepi hálószobában szuszogva, izzadtan hozzásegítse ahhoz, amit egyedül már nagyon unt, és nem is nagyon élvezett. Az az erő volt, ami egyből a bőre alá bújt, és forgatta, pörgette megállíthatatlanul.

Nem is nagyon tudott másként viselkedni ezután, csak mint egy rajongó. Egy megszállott.

Poszttereket és plakátokat vett szinte kétszeres áron a gyárlátogatásra érkezett jugoszláv és magyar turistáktól, amikor mások lyukacsos majókat és ágyterítőket cseréltek mosószerre és delikátra. Akkor már egy olajfoltos, kék füzetbe vezette be, hogy mikor és melyik adón csendült fel a Karnaval, ki mit mondott Karel Gottról a buszmegállóban, ahol épp a fennálló rendszer visszásságai kerültek szóba. Egyszer még holmi feljelentést is megfogalmazott, de a szervek nem tudtak mit kezdeni az éberségével, hiszen Karel Gottot anyázní, a cseh sztálinizmus burkolt termékének nevezni még nem számít felforgató tevékenységnek.

Ha Horváthné idejében nem hozza vissza a földre, egy nap talán besúgóként ébred. De azon a hajnalon, amikor bőrükön egymás dermedt nedveivel feküdtek az épphogy megvetett ágyon, cseppet sem gondolva arra, hogy mit hoz a jövő, mert mit is hozhatna, akkor Horváthné a maga letűdözött, szétmárt hangján mesélni kezdett magáról. Ahogy még eddig senkinek. Arról beszélt, hogy igazából mennyire örül annak, hogy már az ő idejében eljön a világvége. A várva várt összeomlás. Mert akkor nem úgy kell majd meghalnia, ahogy az anyjának, a saját szarában, mert a nővér még az ötvenes ellenére se nézett rá. Gyenge az orra, ezt mondta. És úgy higgye el, Gyuri, hogy ezt ő meg is érti, mert az ő orra is utálja a szart meg a gennyet, de most ebből gyúrnak mindent, örömet és bánatot. És ehhez kell alkalmazkodni. S nagyon jó lenne, ha abba hagyná már ezt a Karel Gott-féle marhaságot, mert egy férfihez jobban illik, ha átlát a dolgokon, mert az a pojáca sem egy hús-vér ember, hanem csupán propaganda. Egy matrjoskababa a maga ragacsos hangjával.

Talpó György akkor ütött meg életében először egy nőt.

Talán ha Margittal is így indít, messzebbre jutottak volna. Talán nem kezd el négy év után a vágyairól mesélni, nem követel nagyobb lakást, több törődést, mint ahogy azt sem próbálja bemesélni neki, hogy az igazi paszulylevest rántás nélkül is meg lehet főzni. Amikor Horváthné akkurátusan letörölte az arcáról a vért, Talpó már tudta, hogy ezt virággal sem lehet helyrehozni. Ehhez komolyabb kell. Puccosabb. Amit a sétateri trafikosoknak is el lehet mesélni. A csehszlovák társasutat az üzemi faliújság hirdetései között találta. Indulás előtt a sarki konzignációból beszerzett egy aranytakaró látszó gyűrűt, biztos, ami biztos, bár sejtette, Horváthné szívét az effajta külsőségek már nem lágyítják tovább. Tudomásul veszi, majd mehetnek tovább megnézni a Vencel teret.

Nem akármilyen nyár volt az. A hőség már reggel nyolckor végigömlött a bádogtetőkön, és a nők hátához tapasztotta a kartonruhát. Kóbor kutyaként lihegtek az utcák az átlátszó teher alatt, a folyó felől erjedt hullámok hűsítették a felizzó, elevenné váló szobrokat. Verejtékben úszva tapadtak egymáshoz a kövek. Olvadt, ragyogott minden. Nem járt a mentő, és a hullaházakba se érkeztek új lakók. Aki meghalt, az is úgy szivárgott el, ahogy a betonra kilötyentett mosogatóvíz.

Mámterááád, mámteráááád zúgott Talpó György fülébe az Ikarusz kifulladás motorja. A második napon a fasizmus áldozatainak emlékműve után végre népszerű fürdőhely következett. A kempingtől szinte karnyújtásnyira hömpölygött az Elba. Lentebb sűrű erdő, eldugott nyaralók kivillanó piros tetőkkel. Másnap reggel, kezében a Zenittel, Talpó a sűrű fák felé indult el, nem szerette a fürdőzők zsvajját. Horváthnét az árnyékban hagyta, fehér, elomló teste vakítóan verte vissza a fényt. Több kerítést mászott át, több villa mellett ment el, mire újra kikeveredett a folyóhoz. Nagy tábla figyelmeztette: ne menjen tovább. Talpó nem törődött vele, nem is nagyon értette. Már rég az ösztöne vezette. A hatalmas ház mögötti

partszakaszon két nő tollaslabdázott unottan, egy férfi épp akkor úszott ki a partra. Ismerősnek tűntek a körvonalai. Talpó önkéntelenül nyomta meg a Zenit exponáló gombját. Amit se a Károly hídon, se az Orloj előtt nem tett meg, még a szatyrából se vette elő. Száraz kattanas. Kiabálás. Rémület. Szinte a strandig üldözték, de ő volt a gyorsabb. Elvegyült a tömegben.

Azóta nem állt szóba a trafikოსnéval.

Az első dolga volt otthon kinagyíttatni a felvételt és bekereteztetve az ágya fölé szögelni. Mások egy életet gürcölnek egyetlen ilyen pillanatért.

A többi már magától alakult. Úgy nőttek egymásra a hónapok, majd az évek, mint a gaz. A gyűrű ma is ott hever egy mustárospohárban a kredenc tetején. A bútorok nagy részét eladta, a közköltségre csak a vállát rándítja. Minek az neki, már szemete sincs. Húst is csak a saját csontján lát. És nem fogad látogatókat. Legfeljebb a Béke téri cigánykürvák fordulnak meg néha itt, melegednek, visítoznak, de azok se várják meg a pirkadatot. Nem is bírnák tovább, mindig az az érzésük, hogy valaki más is lakik a lakatossal, más is bámulja őket. Csurdé feneküket, lábuk közét. Egyszer a bolgár is eljött a mankójára támaszkodva. Hosszan nézte a képet, majd keresztet vetett. Köpni csak a kapualjban mert. Ott is maradt, ezüstösen ragyog a kövezeten, mint egy kilapított érme. Sokan rebesgetik, hogy a változás szele fúj, valami furcsa, izgága kór rágja még a higgadtabbak seggét is. Egyedül Talpó tűnik nyugodtnak, amilyennek egy olyan ember tűnhet, aki már látta a világ egyedüli mozgatóját, és nem ijedt meg tőle. Igazából már semmitől sem fél. Jó időben volt jó helyen. És ez néha pont elég.

Pániapani vimzsák ruzsiszááál.

A maradékra

Mindennek úgy kell maradni ismét,
s kéne, hogy lehessen szebb valamicskét,
eldöngicsél az idő.

Ülünk asztaloknál, nézünk, vagyunk,
hadd lobogjon, hadd lehessen még hajunk,
befárad a tüdő.

Visszafelé kiszámolt éveink
lehúzzák ólmos zsebeink, én megint
csak lemaradozgatok.

Úgy kéne talán lennie eztán,
hogy nemcsak köztes készenlét lesz már,
nemcsak a nemrossz napok.

Pászta

A nap élénk rózsaszínesen sütött
végig a hosszú hegygerincen;
ez mindig a délután közeledő végét
jelzi. Ilyenkor nem lehet újra
alábukni és dolgozni tovább, mert
a fények mozgásában már benne van
az este, sőt az éjszaka; bármедdig
is jutottál, mindjárt vacsora, az asztal
pillanatnyi átmenete a kivilágított
konyhában. Ehhez le kell jutnod,
vissza a városba, uzsonnától álmos
szemeddel. Vasút visz vissza, a megállók
kis erődökként sorjáznak egymás után,
minden váróterem egy helyőrség,
néhányan a fák felé tartanak a kofferekkel.
Most már szemedben a város; éhes vagy,
ha egy éttermet láatsz, és a főterek
lámpái körül sétáló emberek biztos léptei
annyira megragadnak, hogy egy percig
érezed, te is így lépkedhetnél, szétterülő
sállal a fénygombok között, hegyek és
szorítás nélkül. Lefekvés előtt az étel,
aztán nézed az éjszakát, az eget; mintha
peronok és kapaszkodók tűnnének fel,
kék ablakok a sötétben.

Hókarok

Fölfoszló habreggel darabkái; néhol
élesek, mint egy szerkezet, ragyognak,
néhol omló pamacsok az arcon,
majd színtömegükkel együtt elrepülnek,
mi átaludtuk őket, bágyadt szemünkkel
maradék csíkjaikban, rétegeikben úszunk.
Ezen a téli reggelen a barna földfoltokat
hófoltok váltják, szemünk összefolyó
kockákat lát, fehérét a barna mellett,
barnát a fehérben, miközben a pettyezett
úton lovaglunk, áramlás és keringés
között, a szürkeség felé a szélben.
Átkiabálok társamnak, hogy a többieket
balra láttam, és vigyázzon, mert ott egy fa
a szélen, ő azt mondja, jobbra mentek,
kapkodjuk fejünket, ég és talaj a reggel
hevében. Ő mutatja, arra menjünk,
követem a hóspirálban, soha ennyi
száraz farönköt, ferde törzsű fákat
nem láttam a hosszú út alatt,
a fehér kanyarban, karnyújtásban.

Hiába is

megvárattál és megvártalak,
indultam volna, visszafordultam,
nem bírtam már, hogy ne lássalak,
tény, de vicces, le kéne tagadjam,

megtanultam nem remélni, csak
rejtteni nem tudtam a pincsiképem,
úgy nézni, mintha nem is kéne,
próbáltam, csak nincs kit éppen (...)

ezért, mint a rossz rímeket, bárgyún
és direkte a pofámra írtam, hogy
ide, de tüstént, hogy elszállnék
veled füstként – ha azt akarod –

önkéntelen. a válasz hideg szúziesség
90°-os elfordulása, néha egy kis
mosoly, hogy próbálkozom azért,
kis helyes, dicséretes, hogy bár tudja,

hogy a meccse le van fújva,
azért még húzza-nyúzza
a csodában bízva eleitől fogva.

és érezni a tüzemet, hagyni,
hogy a plafont összekormolja,
fél füllel hallgatni a kínos imát,
sejtetve, hogy szeplőtelen szüzeket
ostromolva
hiába is remélsz pinát.

Főműsoridőn túl

Szépen fokozatosan írtak ki a sorozatból,
észrevéve, hogy kiürült a karakter.
Miután rossziúból jó srácba,
majd intrikusból kerítőbe gyúrtak át,
és már összehoztak az összes nővel,
közben végignézték, hogyan leszek
egyre lustább, testesebb és kopaszabb,
hogy már nem állok bosszút a régi hévvel,
és szenvedni is csak egyre csendesebben tudok,
ejtőzöm a forgatáson,
röhögök a forgatókönyveken,
és ütött-kopott közhelyekké
rögtönzöm a szövegem
– kezdtek kávékat hozni és magyarázkodni,
hogy mostantól nem lesz annyi jelenet,
és egyébként is, jót tenne egy utazás.
Új karakterekkel hozták össze a korábbiakat,
mondták: ne búslakodjam, hogy nekem nem jut.
Elkezdtek elvarrni a szálakat;
a szerepem meggazdagodott,
munkát kap majd külföldön,
de ne aggódjak, nem halasztanak meg,
és hagynak még visszatérni kikaput,
gondolnak rám.
Tudtam, hogy ez jól van,
éreztem, itt az ideje,

mert ez a sorozat
boldog fiatalokról szól,
akik még nem sejtik,
hogy a régi társasházban óhatatlanul

nagy a huzat és kisöprik,
mint Macondót a szelek,
hogy felcserélődnek egytől egyig,
hiába főszereplők
benne az emberek.

Pogány imádat

a bort majd egy hipermarketből,
a kaja nem fontos, azt úgyis hozunk magunkkal.
megint annyi mindent feláldoztam
a normális életemből, hogy itt legyek.
még tegnap elhatároztuk,
hogy Nietzsche bajszánál kezdjük a dolgot,
aztán folyamatosan egy szerpentin felé haladva
jutunk el Sartre szeméig.
tudom, magyar túrázónak elsőre ismeretlen vidék,
én mégis Márk barátomra bíztam magam,
kíváncsi voltam, melyek azok a túlcsoorduló, *fölösleges* fák,
amikről már nem is lehet beszélni.
később persze furcsa volt,
hogy meglett férfiak és nők, fiúk és lányok,
elemlámpák vagy világító mobiltelefonok
társasága nélkül képzeltek el
bejárhatónak a teret,
és az idejekorán beálló kora esti szürkületben,
vagy abban a vállig érő, puha bozótban,
amit inkább valami sötét szőrzetnek lehetne nevezni,
kizárólag a másik izzó szemfehérjét keresve
tájékozódunk. s időközben, ha a lelkesedés alábbhagyott,
mert jó eséllyel lehattunk bárhol,
a táskákból előkerültek
az ilyen tanácstalan, testes éjszakához szokott,
magyar vörösborok.
aztán egy köldökszerű mélyedésben
mégis táboroztunk. anyánkéhoz hasonló bőr
hullámzott alattunk, ahányszor megrezzentek a közeli
fák lombjai.
Gábor esküdözött – persze már jócskán be volt rúgva –,

hogy a Kraken tompa szuszogását
hallotta dél felől. – – –

ki vagyok én, hogy a *kikíváncozót* tovább merjem rejteni,
mikor ott van szemben velem arcod, a tűz mögött.
még ha holnap kora hajnalban fagyni fog,
és csúf békák és apró, gyíkszerű sárkányok szemében látjuk
magunkat, fáradtan, zsákba szedni a kihúlt gyújtóst.
mit mondok neked, ha varjútetemmé égett
gallyak közt egy pirosló szikrát sem találunk.
holott ujjaim most még könyörgőn izzanak
a test színtartományán túli színekben,
hogyan csak egy percre is, elérjem barnálló hajad,
mely több, mint egy ígéret; hogy aztán ebben
a következő kortyban, halkán, mosolyogva,
magamról mondjak le.

Krízispont

*„Budapest – Tilos ezentúl pornót nézniük számítógépükön
a fővárosi önkormányzat hivatalnokainak,
miután Tarlós István azt is betiltotta.*

*A hivatalban arról suttognak, a főpolgármester megunt,
hogy mindenki csak szórakozásra használja munkaeszközét,
facebookoznak, chatelnek, játszanak, pornót bámulnak rajta.”
(BLIKK.hu)*

– Ez nem a világvége. Nem kell megijedni – mondja Straub izzadó homlokkal, kipirult arccal. A szája szélére odaszáradt nyál. Aztán kétszer bólint, mintha igazat adna magának, majd megismétli: – Nem kell megijedni. Ez egy helyzet. Tudod... – előbb csücsörít, aztán megint bólint, de a tekintetét nem veszi le rólam – éppen most beszéltem erről Viktorral. – Szerinte minden vég egyben valami újnak is a kezdete. – Megtörli a homlokát, majd így fejezi be: – Ezt az egész szituációt ebből a szemszögből kell szemlélni.

Viktor a főnököm. Már a neve hallatára elfog az idegeség, és valahol a tarkómon a hajtöveknél elindul egy izzadáscsepp, de igyekszem megőrizni a hidegvéremet. Bólintok.

– Viktor szerint – folytatja Straub –, ha túl sok időt töltesz el egy helyen, az sok mindent elárulhat a motiválhatóságodról, az új dolgok iránti érdeklődésről, és – kissé felemeli a hangját, amitől rögtön az a gyanúm támad, hogy talán figyelmeztetni akar – a kockázatvállalás hiányára is utalhat. Tessék, itt vagy például te – bök rám végül.

– Én? – kérdezek vissza.

– Te – ismétli meg.

– Mért pont én? – makacskodom.

– Hány éve is dolgozol itt? – kérdezi, mintha meg sem hallotta volna a kérdésemet.

– Négy – mondom rövid gondolkodás után, ami csak nagyjából felel meg a valóságnak, mert valójában már majdnem hat éve dolgozom a cégnél.

– Négy – ízelgeti, majd hozzáteszi: – Na látod.

– Mit?

Megszóal a fejemben a vészcsengő, de közben már az ájulás is kerülget.

– Nos, azt hiszem – szinte hipnotizál a tekintetével –, te például megértél a váltásra... – elgondolkodik, megvakarja a tarkóját –...úgy értem, a megújulásra... ami ennyi idő után már igazán esedékes. Ennyi időt nem lehet egy helyen eltölteni. – Felnevet, én elvörösödöm. – Úgy értem, ez neked sem tesz jót. – Vesz egy mély levegőt, aztán lassan kifújja, egyenesen a képembe. A lehelete enyhén kesernyés. Alig észrevehetően elhúzódom tőle. – Lehet, hogy itt a lehetőség, hogy tovább lépj. Igeen... – hosszan elnyújtja a szót, miközben teli szájjal, bár kissé ideges hangon megint felnevet – ...ezt úgy kell felfogni, mint egy lehetőséget a fejlődésre.

A cégnél már két hete terjed a pletyka az állítólagos leépítésről meg a listáról, hogy kiket rúgnak ki, és hogy a listán a mi osztályunkról is szerepel egy név. A listát még senki sem látta, ezért mindenki csak találgat. Straub is. Bár Straubról tudni kell, hogy a fél napját a kávéautomatánál meg a titkárságon tölti, beszélgetéssel, így lehet, hogy tud vagy legalábbis hallott valamit. Persze az is lehet, hogy nem.

Én mindenesetre úgy döntök, hogy megteszem a szükséges óvintézkedéseket. Először is, miután otthagynom Straubot a folyosón, ahol már az egyik titkárnőnek magyaráz az innovációs képességről, egyenesen az irattárba megyek, és magamhoz veszem néhány nemrég lezárt ügy aktáját.

Az aktákat gyorsan átfutom, majd mindegyik ügyben írok egy-két e-mailt. Általában régi, egyszer már elküldött feljegyzéseket küldök el újra a kollégáknak vagy az ügyfeleknek, vagy mindkettőnek. Ha valamelyik ügyhöz nem ta-

lállok a gépemben feljegyzést, akkor olyat keresek, amelyet hasonló ügyben küldtem: csak a neveket és a dátumokat kell átírnom, és már mehet is.

Amikor végzek, előveszem az ügy aktáját, amellyel mostanában kellene foglalkoznom. Valami váltójogi problémáról van szó, de mivel az egész csoportunk, velem együtt hant (az ügyvédjelölteket nem számítva), ezen az egy peren dolgozik, én eddig csupán felületesen ismerkedtem meg az anyaggal. Tulajdonképpen még csak az aktát olvastam el, abból is talán ha húsz oldalt, meg írtam egy levelet, amelyben arról érdeklődtem, hogy egy bizonyos beadványt végül is kinek kell elkészítenie, és beadnia a bíróságra. (Reméltem, hogy nem nekem.)

Úgy terveztem, gyorsan átolvasom a per anyagát, de szomorúan veszem tudomásul, hogy legalább ezer oldal, a mellékleteket nem számítva, ezért erről a tervemről lemondok.

Helyette papírt veszek elő, és nyomtatott betűkkel egymás alá felírom rá az összes ügyvéd nevét, aki a csoportunkban dolgozik. Megpróbálom kitalálni, hogy kit rúgnak ki. A lista elején természetesen Viktor, a főnököm áll. Őt Kozma Ernő, a helyettese követi, aztán Straub Karcsi, Végvári Gyuri, Kocsis Barna, és a sor végén én.

Viktor neve mellé zöld színű kihúzóval rögtön teszek egy pöttyöt. Ez azt jelenti, hogy szerintem őt biztosan nem rúgják ki, egyrészt, mert ő vezeti a csoportunkat, és nálunk nem szokás főnököket kirúgni, másrészt meg úgy tudom, nemsokára előléptetik, partner lesz a cégnél.

Ernő neve mellé is kénytelen vagyok egy zöld pöttyöt tenni, bár ez kisebb, mint amit Viktorhoz tettem. Ernő Viktor helyettese, és általában ő csinál mindent, amit valójában Viktornak kellene, mert Viktor fontos és kevésbé fontos ügyfelekkel vagy más ügyvédekkel üzleti reggelikre, ebédekre és vacsorákra jár. Biztos vagyok benne, hogy Viktor ragaszkodik Ernőhöz.

Ugyanakkor az a szóbeszéd járja a cégnél, hogy Ernő az egyik ottalvós tréningen lefeküdt Katával, Viktor titkárnő-

jével, amit én, ismerve Ernőt, valószínűtlennek tartok, de kizárni sem tudom. Straub szerint viszont ezen a tréningen Viktor is le akart feküdni Katával. Katát és Viktort tényleg láttam nemrégiben csokolózni az Oscarban, így hajlok rá, hogy higgyek Straubnak. Ebben az esetben viszont – már ha igaz a pletyka, vagy ha nem is igaz, de Viktor hallotta – Ernő sincs biztonságban, ezért a zöld pöttyének a felét pirossal át-színezem. A piros azt jelenti, hogy talán kirúgják, de azért nem teljesen biztos.

Abban egészen biztos vagyok, hogy Straubot nem rúgják ki. Straub Karcsi, akárcsak én és Gyuri, ott volt Viktor valamennyi kerti partiján, vitorlázott vele a Balatonon (bár egyszer azt mondta nekem, hogy semmi kedve nem volt hozzá, amit meg tudok érteni), néhányszor még jogász- és bankármulatókban is jártunk együtt. Igaz, Viktor az egyik bankármulatóban azt mondta Straubról a háta mögött: „úristen, milyen fárasztó dumája van”, és még egy poént is elsütött a rovására. De az is igaz, hogy még ugyanezen az estén, mindannyiunk előtt kijelentette, hogy Straub a legjobb embere, aztán homlokon csókolta, és közös taxival mentek haza. Állítólag Viktor még egy poharat is adott emlékebe Straubnak, amit azon az éjjelen a buliból vitt el. Legalábbis Karcsi ezt állítja arról a koktélospohárról, amelyet a polcán őriz.

Straub neve mögé először egy zöld pontot teszek, de amikor a bankármulatós eset eszembe jut, rövid gondolkodás után a pont felét pirossal beszínezem.

Gyuri zöld. Egyértelműen zöld. Először is ő hajtja fel a nőket Viktornak, ha éppen nincs barátnője, és akkor is, ha éppen van, de már unja a nőt. Állítólag többször vacsoráztak együtt csajokkal a Klasszban, a Menzán, a Dérynében, a Baldasztí'sban, a Spoon Hajón, a Pomodoróban, a Cantine-ban, a Mannában, a Miniben, a T&G-ben, a Csalogány 26-ban, vitorláztak a Balatonon és az Adrián, és Gyuri azt terjeszti, hogy egyszer az Oscar vécéjében hanyás közben fogta Viktor fejét. Ami igaz, vagy nem.

Ha Gyuri zöld, akkor Barna egyértelműen fekete. Két héttel ezelőtt Viktor kerti partit rendezett, ahol Barna berúgott, összevissza beszélt hülyeségeket, hogy rossz az osztályunk munkamorálja, csak a pornó megy (mintha ő nem nézné), át kellene strukturálni a céget, mert fejnehéz (itt jelentőségteljesen a jelenlévő főnökök, köztük Viktor felé nézett), „egyéb-ként meg szar az egész”, mondta, majd lerogyott egy székre, és kisvártatva elaludt. Később Karcsival egy újságból csákót hajtogattunk, és az alvó Barna fejébe nyomtuk, a sliccéhez pedig egy kolbászt tettünk. Karcsi szedett néhány szál gatz, és Barna ingzsebébe tűzte, egy koszos szalvéta mellé. Aztán Viktorral és Karcsival lefényképeztük Barnát. Viktor másnap szétküldte a fotót az egész cégnek. „Végállomás”, írta a kép mellé üzenetként.

A magam részéről a saját nevem mellé zöld pettyet tesztek. Először is, Karcsihoz hasonlóan, én is vitorláztam Viktorral a Balatonon, bár ehhez, Karcsihoz hasonlóan, semmi kedvem nem volt. Igaz, ellentétben Karcsival, ezt senkinek sem mondtam el. Néhányszor buliztunk Viktorral a Mínyonban, az Ötkertben, az Oscarban, a Mixben, a Creolban, a Symbolban és a MOM-beli Leroy Bistróban. Egyszer együtt mentünk haza a DiVinóból, ahonnan Viktor elhozta a pohárát, és amikor kiszállt a taxiból, a kezembe nyomta: „emlék”, csak ennyit mondott. A pohár még most is megvan, a polcomon őrzöm. Gyorsan vetek is rá egy pillantást.

Ezenkívül ott voltam Viktor összes kerti partiján, legalábbis azokon, amelyekre meghívott. Állítólag volt olyan, amelyre csak Gyurit, Karcsit és Katát hívta meg az osztályunkról. Ez a tény már akkoriban is komoly aggodalommal töltött el, és most, hogy újra eszembe jut, érzem, hogy a zöld pontom kezd bepirosodni.

Még reménykedem benne, hogy kizöldülök, de eszembe jut az este, amikor Viktorral és még két lánnyal együtt vacsoráztunk a Kantinban. A lányokat (asszisztensek egy tanácsadó cégnél a harmadikon) én hívtam meg, mert Viktor külön

megkért rá. A vacsora közepesre sikerült. Amíg a desszertre vártunk, a lányok kimentek vécére. Viktor ezt az alkalmat használta fel arra, hogy csalódott arccal kijelentse, mind a két lány beképzelt picsa, látszik rajtuk, hogy nem akarnak lefeküdni velünk, és nem érti, hogy miért játsszák az eszüket, ha már elfogadták a meghívást, egyébként meg minek hívtam meg őket, ha ilyen bénák.

Enyhe idegesség fog el, hogy a pontom sehogy sem akar kizöldülni, úgyhogy gyorsan lehajtok két pohár vizet, de ez sem segít. Vadul jár az agyam, mit is tehetnék. Végül felmegyek Viktor Facebook-oldalára, és válogatás nélkül elkezdem lájkolni az elmúlt két hétben feltett képeit. Az elsón egy jacht van, a háttérben vakítóan fehér homokos part és pálmafák. A kép valahol a Karib-tengeren készülhetett. Talán egy utazási iroda oldaláról szedte le Viktor, de az is lehet, hogy ő csinálta az egyik nyaralásán. „A hajóm”, írta Viktor a kép alá, ami nyilvánvalóan nem igaz. Ennek ellenére jó néhányan kommentelték a képet, köztük az összes kollégám. A kommentek: vauuu, ezt nem hiszem el, irigyellek!, elviszel?, ez hihetetlen!, és így tovább. Én is írok egy kommentet: „Nincs szükséged kormányosra?”

A következő képen Viktor egy szőke, magas lánnyal egy Porsche 911-es előtt áll, félig a kocsira támaszkodva. Ezen meglepődöm, részben, mert úgy tudom, hogy Viktornak egy Audi A6-a van, mégpedig szolgálati, másrészt, mert a Porschének német a rendszáma.

A lány, aki Viktor mellett áll, és félig nyitott szájjal, szinte már kéjes tekintettel mered a kamerába, talán ha tizenkilenc éves lehet, farmersortot visel és fehér bikinifelsőt, amelyet egyenletesen barna bőre még jobban kiemel. Mögöttük a füredi jachtkikötőben horgonyzó hajók árborcerdeje, és a lenyugvó nap, amelyet most inkább csak egy idegesítő vörös pontnak látok. „Egy átlagos hétvége”, írta a kép alá Viktor. A kommentek a szokásosak: vauuu, that’s life, not too bad. „Engem mikor viszel el egy körre”, írta Kata. „Majd ha jó

kislány leszel”, felelte Viktor. Fogalmam sincs, hogy milyen kommentet írnak. Végül hosszas töprengés után előbb azt írom, hogy „ez aztán a teljesítmény”, de azonnal ki is törölöm, és inkább ezt elküldöm el: „te vagy a király!”

A harmadik kép, amelyet Viktor szemmel láthatóan mobiltelefonnal készített, ezért kicsit homályos is a felvétel, egy szakadt lakótelepi lépcsőház falára, primitív kézírással odafirkált feliratokat ábrázol. A feliratok elég viccesek: „Kurva! Évi egy nagy kurva Kati egy nagy kurva Zsani egy nagy kurva.” A feliratok mellett horogkeresztek, alattuk széttárt női lábak. A lábak között újabb női nevek. Viktor képaláírása: „Hölgyek a falon.” Először fogalmam sincs, mit kereshetett Viktor egy ilyen házban, aztán eszembe jut, hogy egyszer a konyhában, kávézás közben Kata megemlítette, hogy egy szörnyű lakótelepen lakik albérletben, valahol a tizenegyedik kerületben, és minden vágya, hogy elköltözzön onnan. Előbb megállapítom, hogy a sejtésem igazolódott, Viktor és Kata tényleg lefeküdtek, másrészt kezdek kételkedni benne, hogy Kata azon a bizonyos hétvégén összejött Ernővel. Ez viszont az jelenti, hogy Ernő újra határozottan zöldre váltott. Ernő nevét ezért kétszer aláhúzom zölddel, mivel a pontját hiába próbálom teljesen bezöldíteni, a piros szín minden igyekezetem ellenére átüt a zöldön. A fénykép alatt megint rengeteg komment, a legtöbbször (legalább két tucat) a szokásos: Vauuu, oh nooooo, huuuu és hasonlók. Straub azt írta, „ez nagyon kemény”, Barna azt: „Ki az a Zsani? He, he, he”, Ernő: „Tiszta Amerika”, Gyuri: „Bemutatsz nekik?!”. „Én a helyedben biztosan félttem volna”, írom a kép alá.

Miután kilépek Viktor Facebook-oldaláról, egy ideig a listát bámulom, a nevek mellett összefolyt zöld, piros és fekete pontokat, aztán úgy döntök, hogy megnézek egy pornófilmet, de eszembe jut, hogy valaki néhány napja figyelmeztetett, figyelik a netet, ezért inkább előveszem a váltóper aktáját, és elkezdem az iratokat tanulmányozni. Úgy negyed óra múlva azon kapom magam, hogy az egyik lap szélére kereszteteket, halálfejet, kalózzászlót és várat rajzolok.

Amikor ezt is megunom, kimegyek a folyósóra. Straub természetesen ott van, a kávéautomata körül ácsorgóknak magyaráz a változás szükségességéről, az új kihívásokról, a motiváltságról meg a szokásos baromságokról. Két ügyvédjelölt meg egy Éva nevű titkárnő (állítólag ő is lefeküdt Viktorral) hallgatja. Néha-néha, megszakítva Karcsi előadását, felhangzik egy-egy helyeslés, de valójában csak ő beszél. Mivel nem akarom még egyszer végighallgatni a monológját, néhány percig az egyik beugróban, egy pálmafa mögött ácsorgok, és az ablakon keresztül az utcai forgalmat bámulom, aztán úgy döntök, hogy benézek Barnához. Hátha ő többet tud a dolgról.

Barna az íróasztalánál ül, és mihelyt belépek, nekem szegezi a kérdést: – Szerinted jó helyen van ez a kép? – Aztán anélkül, hogy a tekintetét levenné a festményről, amely az asztalával szemben lóg a falon, még hozzáteszi: – Mert Viktor szerint nem. – A fejével a kép felé bök, amelyen én csak egy sűrű hólyagot látok vörös háttérrel és apró fekete pontokkal. Ha valaki megkérdezné, mi a véleményem a képről, azt válaszolnám, hogy egy értelmetlen paca, amiben semmi eredetiség nincs, de mivel Viktor neve is szóba került, csak óvatosan megkérdezem: – Miért, Viktornak mi a véleménye? – Én is a festményt bámulom, és próbálok rájönni, hogy miért is van rossz helyen.

– A fények... – mondja Barna, miközben erősen hunyorítva a képre fókuszál – ... a fények az ablakkal szemben egyszerűen nem jók – vakarja meg a tarkóját. – Egész egyszerűen nem érződik a képen, amit a művész ki akart fejezni. – Bólint, mintha valami fontos felismerésre jutott volna. – Az egésznek egyszerre kell misztikusnak és nyugtalanítósnak lennie. – Csettint az ujjával. – Igen, igen, ez az! Ezt mondta Viktor. Ez a kép egyszerre misztikus és nyugtalanító, de ezen a falon rosszak a fények – mondja, most már felém fordulva.

– Nos... – Megköszörülöm a torkom, mert időt akarok nyerni, részben azért, mert fogalmam sincs, mit mondhatnék erről a szörnyűségről, másrészt lebéni a hír, hogy Viktor Barnával, akiről eddig azt gondoltam, hogy egyértelműen fekete, ilyen kérdésekről beszélget. – Tehát... – futok neki újra – ...egyet kell értenem Viktorral. Nem jók a fények, nem hozzák ki a képből... – Hirtelen elakadok, mert nem jut eszembe, amit az előbb Barna mondott a festményről, ezért előbb Barnára, aztán kínomban a képre bámulok. Végül egy perc hallgatás után Barna megszán. – Misztikus és nyugtalanító – mondja vigyorogva.

– Igen, igen – helyeselek hevesen. – Misztikus és nyugtalanító – fordulok most már felé, bár egyáltalán nem nyugszom meg, mert magam előtt látom, ahogy Barna fekete pontja lassan zöldre változik. Ennek egyáltalán nem örülök, ezért aztán a beszélgetést Straubbal meg a listát, amelyen az osztályunkról is szerepel egy név – már ha van egyáltalán lista – szóba sem hozom, helyette inkább megkérdem, hogy Viktor szerint hova kellene tenni a képet.

– Nem mondta... – Egy pillanatra kimered az ablakon, mintha keresne valamit. Követem a tekintetét, de csak a szemközti irodaház tetejét látom, rajta a légkondicionáló berendezéseket meg az antennákat. Az antennákon papír- és nejlonfoszlányokat lenget a szél. Éppen egy galambraj száll fel a tetőről, amikor Barna újra megszólal. – ...Azt hiszem, a másik falra kellene tenni – és az ablak melletti üres fehér falra mutat. – Viktor szerint ott sűrűlő fényt kap.

A kávéautomatánál most csak a két ügyvédjelölt ácsorog, Straub és a titkárnő időközben eltűnt. Az ügyvédjelöltek Viktor kerti partijáról beszélgetnek, ahol Barna berúgott és botrányt csinált. Az egyik jelölt, egy magas, lóarcú fiú viszi a szót, aki egyébként ott sem volt a partin, mégis meglepően jól tájékozott. Beszéd közben olykor nyerítve felnevet. A másik, egy pattanásos képű lány fekete nadrágkosztüm-

ben, jobbra csak hallgat, és időnként azt mondja, „ez nagyon durva”. Amikor észrevesznek, elnémulnak. Én mindenestre már eleget hallottam ahhoz, hogy lelki szemeim előtt Barna pontja feketére vagy legalább pirosra változzon vissza. A lóarcú szerint Barna lehülyézte a főnököket (ezt eddig is tudtam), Viktort véletlenül leöntötte sörrel, és hányt a kertjében (ez utóbbiak, bár én ott voltam, új információk számomra), mielőtt elájult volna.

Veszek egy kávét. A jelöltek közben elmennek. A kávét kortyolgatva egyedül ácsorgok tovább, és közben a Viktor szobájának az ajtaját bámulom. Végül úgy döntök, hogy mielőtt bemegyek hozzá, érdemes lenne beugrani Gyurihoz és esetleg Ernőhöz is, hátha tudnak valamit. Egyébként Gyuri is, Ernő is zöld. Erről a biztonság kedvéért nyomban meg is győződöm: előveszem a listát a zsebemből, és Barna pontját, amelyet még a beszélgetésünket követően színeztem át zöldre, piros-feketére változtatom.

Rövid kopogás után, amire azonnal érkezik az „egeeen”, belépek Gyuri szobájába. Gyuri az ablaknál áll, és gondterhelt arccal bámul ki rajta.

– Mi van? – kérdezi, éppen csak egy pillantást vetve rám, aztán már fordul is vissza az ablak felé.

– Semmi – mondom rövid habozás után, mivel fogalmam sincs, hogyan hozzam szóba a listát.

– Aha – nyugtázza.

Odamegyek mellé, és én is kibámulok az ablakon, de nem találok semmi érdekeset. Innen is, csakúgy, mint Barna szobájából, a szemközti irodaház sötétített ablaküvegei látszódnak, meg a tetőn a légkondicionáló berendezések és antennák ismerős sziluettjei a fel- és leszálló madárrajokkal.

– Akkor? – kérdezi Gyuri.

– Akkor? – kérdezem én is, aztán úgy teszek, mint aki erősen gondolkodik.

Így állunk vagy fél percig.

– Beszélte mostanában Viktorral? – töröm meg a csendet.

– Ha az ügyről van szó, akkor én nem nyilatkozom – fordul felém Gyuri. – Egyáltalán nem az én dolgom. Ez Viktor dolga. – Biccent, aztán megszorítja az orrnyergét. – Viktor szerint mi – az ujjaival idegesen dobol az ablakon –, egész pontosan személy szerint én szúrtam el. Be kellett volna adnunk valami rohadt iratot a bíróságra. – Elhallgat, aztán szűrés szemmel rám bámul. – Nem találkoztál véletlenül azzal az irattal? – kérdi.

– Irat, irat... – Ezernyi vonatkerék kattog, ezernyi kalapács ver ezernyi üllőt az agyamban, úristen, Gábor, találj ki gyorsan valamit... – ...Én ...én – dadogom, és közben határozottan az az érzésem, hogy teljesen befeketedik a pontom – ...én a mellékletekkel foglalkozom. – Elhallgatok. – Úgy értem, fizikailag nem láttam azt a beadványt.

– Aha – mondja, és gyanakvó tekintettel még egyszer végigmér. – Végül is mindegy, majd beadjuk holnap – elgondolkodik – vagy holnapután.

Mivel fogalmam sincs, miről beszél, mert nem olvastam el az aktát, ugyanakkor örülök – bár ezt igyekszem palástolni –, hogy Gyuri lassan, de biztosan befeketedik, rátérek a lényegre.

– Én tulajdonképpen – egy pillanatig kivárok – a listáról szerettem volna veled beszélni.

– A listáról? – mered rám. Farkasszemet nézünk. Aztán Gyuri hátralép és felveszi a vezeték nélküli telefont, pedig az nem is cseng. – Igen, igen... szevasz... – szól bele a telefonba, aztán elhallgat – nézd, én... – megint elhallgat, közben engem vizslat, aztán hirtelen elneveti magát – Hát persze, hogy foglalkozok helyet. – Miközben hallgatja, amit a másik mond, a szobában járkál, és közben a plafont nézi, aztán a vállát vonogatja, mintha a tehetetlenségét jelezné. Majd újra felnevet. – Persze, persze, bízd csak rám, rajta vagyok az ügyön. – A telefont a melléhez szorítja és odasúgja: – Viktor az. – Aztán a mutatóujjával rábök a telefonra. – Vele beszélék.

– Aha – préselem ki magamból nagy sóhajjal.

Gyuri közben visszamegy az ablakhoz, és a szomszéd irodaházat tanulmányozza elmélyülten. Legalábbis úgy tesz.

– Persze, hogy ott lesznek. A két szőke titkárnő az elsőről – mondja a telefonba Gyuri, aztán megfordul, és a hüvelykujjával felfelé tartva jelzi, hogy minden rendben.

Mialatt Gyuri és Viktor beszélgetését hallgatom – már ha Gyuri tényleg Viktorral beszél –, egyre kényelmetlenebbül érzem magam. Gyuri visszazöldült, állapítom meg magamban. Aztán Gyuri, aki előbb a két titkárnőről, a Menzáról és az asztalfoglalásról magyaráz Viktornak, aztán meg hosszan hallgat, és bár a szobában vágni lehet a csendet, én egyetlen hangot sem hallok kiszűrődni a telefonból, odalép hozzám. – Ez még eltart egy darabig – súgja sajnálkozó arccal, miközben a telefonkagylóra tapasztja a tenyerét, aztán újra a füléhez emeli. – Utána elugorhatnánk az Oscarba – mondja a kagylóba, miközben megfogja a karomat, és gyengéd, de határozott mozdulattal az ajtó felé terel.

Ernőt feltűrt ingujjal, fontoskodó arccal találok az íróasztalánál. Előtte papírlap, rajta néhány sor kézzel írt szöveg. Lista, mondom magamban, mint akit villám sújtott. Habár nem látok rajta zöld, piros vagy fekete pontokat, sem más színes jelet, teljesen biztos vagyok benne, hogy Ernő saját listát készített.

– Várj, várj, várj – kiált rám, mielőtt belekezdenék. – Te például... – valamit lejegyzetel a papírra, amitől, bár magam sem értem, miért, elfog az idegesség – mikor indulsz pénteken a Balatonra? – kérdi, és sokatmondóan rám néz.

– Én? – kérdezek vissza, mintha nem lennék biztos benne, hogy rólam beszél.

– Igen, te.

Újra leír valamit a papírra, majd egy mozdulattal azonnal át is húzza.

– Lássuk csak... – mondom lassan, mintha alaposan

meggondolnám a választ, mert az az érzésem, hogy amit most mondok, annak a későbbiekben még nagy jelentősége lesz – nos, úgy este nyolc körül, munka után. – Kicsit megnyugszom, mert úgy érzem, jól válaszoltam.

– Hiba, hiba, nagy hiba – nevet fel Ernő.

Én is nevetek.

– Ugyanis ezzel – felemeli a mutatóujját – egy teljes napot vesztesz.

– Tényleg? – kérdezem kissé értetlenkedve, mert fogalmam sincs, hogy mire akar kilyukadni.

– Bizony, bizony, barátocskám – feleli furcsa mosollyal az arcán.

Csend. Ernő megint lejegyez valamit a papírlapra, amit ekkora távolságból képtelen vagyok elolvasni, különösen hogy a papír nekem fejfelé fekszik az íróasztalon.

– Lássuk csak – a tollat, mintha pálca lenne, a hüvelyk- és a mutatóujja közé fogja, majd finom mozdulattal végigfutatta a jegyzetein –, én már csütörtök este bepakolok. Pénteken az irodában átöltözöm, így indulás előtt már nem kell hazamennem – mondja fontoskodva. – Ha délután kettőkor le tudok lépni, és miért ne tudnék, akkor négyre – vigyorogni kezd, mint egy fogyatékos –, persze, csak ha nem nagy a forgalom, már lenn is vagyok Csopakon. Délután még egy kis strand, aztán vacsora. A szombatot már frissen, kialudva kezdem. – Hátradől a széken. – Ez persze nem minden.

– Nem? – kérdezem kissé zavartan.

– De nem ám – megnyalja a szája szélét. – Nem vasárnap jövök vissza, hogy az autópályán a dugóban dekkoljak a sok szerencsétlennel, hanem... – Nem fejezi be, inkább kérdően rám néz, mintha egy találós kérdésre várna megfejtést.

– Hanem? – kérdezem.

– Hétfő kora reggel – jelenti ki elégedetten. – Se forgalom, se elcseszett vasárnap délután. Ráadásul egyenesen az irodába jövök, mert van annyi eszem – a mutatóujjával a homlokára bökk –, hogy vigyek magammal öltönyt. Így hétfőn még átöl-

töznöm sem kell. – A tollat egy laza mozdulattal az íróasztalra dobja, felveszi a papírlapot, és felém nyújtja. – Tessék, olvasd el, az egészet levezettem. Nettó egy nap megtakarítás, nem beszélve arról, hogy ha kiveszed a pénteket, akkor még egy hosszú hétvégét is csinálsz. – Majd, mintegy bizalmasan, halkán megjegyzi: – Egyébként Viktor is így csinálja.

Úgy teszek, mintha Ernő jegyzeteit olvasnám, közben annyira ideges vagyok, hogy azonnal vissza is adom neki a lapot: – Majd átgondolom – vetem oda ingerülten.

Viktor szobája felé tartva, a folyosón összefutok Straubbal, aki félrevon, és suttogva közli velem, hogy az egész lista-dolog kamu, rémhír és hülyeség, és ezt Viktortól tudja, aki fél órája mondta neki.

Viktor dühtől eltorzult arccal, vörös fejfel áll az íróasztala mögött, és éppen kartondobozokba önti a fiókok tartalmát. Ránézésre is csupa szemét: pezsgős- meg borosüveg-dugók, VIP-meghívók és -belépők, a Playboy, a Yacht Magazin meg az Ügyvédek Lapjának néhány száma, a Hitler tudósai című könyv, számlák és szalvéták belvárosi éttermekből, fotók bulikról és lányokról, ruhaboltok katalógusai, egy olasz szakácskönyv (még rajta van a fólia), egy pohár a DiVinóból (éppen olyan, mint amelyet tőle kaptam), Dubai feliratot póló, söralátétek, karszalagok a Hajógyáriszigetről meg belvárosi klubokból, egy söröskorsó a Sörfesztiválról, még egy pohár a borfesztiválról (itt együtt voltam Viktorral, Barnával és Gyurival), egy pálinkáspohár a pálinkafesztiválról (a pálinkafesztiválon összefutottam Viktorral, aki üveges tekintettel csak annyit mondott köszönésképpen: „Helló, sir!”, aztán továbbment), névjegykártyák, egy üveg vörösbor, rajta Viktor nevével, egy Real Madrid-sál meg hasonló kacatok.

Viktor előbb rám mered, majd köszönés helyett, síráshoz közeli hangon közli velem: – Ennyi, érted, ennyi. Ennyi volt hét év munkája. – Körbenéz a szobában, aztán újra felém for-

dul. – És én még ezekért dolgoztam szét magam! – Vádlón felemeli a kezét és a bejárat felé mutat, mintha ott állnának, akikről beszél. – Szemetek! Hálátlan szemetek! Hálátlan szemetek! – üvölti egyre hangosabban, engem meg elfog a félsz, hogy valaki meghallja. – Be fogom perelni őket! Kiperlem belőlük az utolsó vasat is! – üvölti tovább.

Teszek Viktor felé egy bizonytalan lépést, és szívem szerint mondanék is neki valamit, de rögtön meg is gondolom magam, és hátrálni kezdek az ajtó felé, hogy onnan vessek még rá egy búcsúpillantást, ahogy a papírdobozokat rugdossa a földön, és hangosan káromkodik.

„Kedves Kollégák! Minden történet véget ér valahol, de az életben minden vég egyben valami újnak is a kezdete” – olvasom Viktor elkészítő levelét, amelyet kör-e-mail formájában úgy egy perce kaptam meg. – „Mindannyian tudjuk, hogy életünk folyamán új és új kihívásokkal kerülünk szembe, ezekre a kihívásokra azonban nem szabad nehézségként gondolnunk, hanem, ha elfogadtok tőlem egy szerény tanácsot, gondolatok rájuk úgy, mint egy lehetőségre a szakmai megújulás terén.” – Megállok, és mielőtt folytatnám, elolvasom a vicceket, amelyeket közben Gyuri küldött át e-mailben. A legtöbb régi is meg rossz is, de az egyiken, egy indiánoson azért jót nevetek. – „Hét év után úgy döntöttem, hogy én is elindulok új kihívásokat keresni” – folytatom Viktor levelét –, „és biztos vagyok benne, hogy meg is találom őket. Köszönöm a közös munkát és az együttműködést. Reménykedem, hogy emlékem pozitívan rögzül, s hogy nem csak munkátokban, de az élet sok más területén is segítségetekre lehettem. További sok sikert kívánok, Viktor. Ps: Ti vagytok a legjobb csapat!”

Törlöm az üzenetet, aztán kimegyek a folyosóra. A kávéautomata körül a szokottnál is többen ácsorognak. Ott van az összes kollégám, néhány ügyvédjelölt, titkár és további ügyvédek, más osztályokról. Természetesen Straub

viszi nagy hangon a szót. Megbúvok az egyik beugróban, egy pálmafa mögött, és hallgatom Straubot: az hallotta, hogy Viktor megüresedett osztályvezetői helyére nem egy külsőt hoznak majd, hanem házon belülről neveznek ki valakit, és állítólag van egy szuperttkos lista a lehetséges jelöltekről, és ezen a listán közülünk is szerepel valaki.

Vörös, zöld és fekete

Kötter Tamás novellájáról

Érdeemes mindjárt az elején túlesnünk a kézenfekvő hasonlóságok regisztrálásán: Kötter Tamás *Krízispont* című novellájának világa (engem legalábbis) kísértetiesen emlékeztet a főleg a '90-es évek amerikai film- és prózaművészetében dívó yuppie-történetekéire. Adja magát, hogy Bret Easton Ellis és Chuck Palahniuk nevét említsük itt elsőként. Gábor, a *Krízispont* főhős-elbeszélőjének beteges trendérzékenysége például rögtön az *Amerikai Psychót*, vagy akár a *Harcosok klubját* juttathatja eszünkbe: „Néhányszor buliztunk Viktorral a Minyonban, az Ötkertben, az Oscarban, a Mixben, a Creolban, a Symbolban és a MOM-beli Leroy Bistróban.”; „Állítólag többször vacsoráztak együtt csajokkal a Klasszban, a Menzán, a Dérynében, a Baldasztí'sban, a Spoon Hajón, a Pomodoróban, a Cantine-ban, a Mannában, a Miniben, a T&G-ben, a Csalogány 26-ban.” A menő budapesti éttermek és szórakozóhelyek zavarba ejtően alapos felsorolása (amely épp túlzott precizitásával sugallja, hogy elbeszélőnkkel nincs

minden a legnagyobb rendben) önkéntelenül is megidézi Patrick Bateman legendás figuráját. Bár igaz, hogy Gábor valószínűleg nem lenne képes láncfűrésszel feldarabolni azt a kollégáját, akinek öltönye divatosabb szabású az általa vásároltnál, vagy esetleg izlésebb dombornyomású névjegykártyát csináltatott nála – a lényegen ez nem sokat változtat. Kényszeres márkafétise ugyanarról a fruszt-rált, elszemélytelenedett világlátásról árulkodik, mint Ellis jóval erősebben karikírozott szereplőié, vagy Oliver Stone *Tőzsdécápák* című mozijának alakjaié – egyébként talán épp ez utóbbi alkotásra utalhat Kötter Tamás ősszel a Kalligram gondozásában megjelenő kötetének címe (*Rablóhalak*) is.

Kötter novellisztikájában – a fent említett előképekkel ellentétben – a tudatosan eltúlzott példák-ból levezetett, mélyre hatoló (vagy legalábbis erre törekvő) társadalomanalízis helyett inkább egyfajta dokumentatív szándék érhető tetten. A *Krízispont* (és az egyéb Kötter-szövegek, mint például az *Apokrif* legutóbbi számában közölt *A nap tegnap után*) egyik jellegadó tulajdonsága, hogy igyekszik távol

tartani magától bármiféle parodisztikus felhangot, amely az elbeszélő helyzetének reflektáltságát sejtethetné. Lám, ilyen egy 21. századi magyar yuppie élete – sugallja Kötter a szövegeiben, és az olvasó hajlamos is elhinni ezt neki. Nem azért, mert – ha igaz a szóbeszéd – a „civilben” üzletemberként tevékenykedő szerző saját tapasztalatait formálja rövid történetekké, és nem (na jó: nem *csak*) azért, mert az olvasók nagy részének valószínűleg halvány fogalma sincs arról, hogy mi zajlik egy nagyvállalat jogi osztályán, vagy a novellaszereplők által szinte oldalanként lajstromozott vendéglátóipari egységek bármelyikében. Azt hiszem, elsősorban azért hatnak hitelesnek Kötter szövegei, mert első ránézésre idegennek tűnő szereplők nagyon is ismerős problémákra keresik a maguk meglepően hétköznapi válaszait. A *Krízispont* esetében például egy felröppent pletyka indítja arra főhősünket, hogy védekező reflexeit működésbe hozva megpróbálja megúszni a munkahely személyzetének megrostálását. Ha elvonatkoztatunk a történet kulisszáitól, rendkívül szimpla kép tárul eléink, amely nemhogy egy mamut-

vállalatnál, de egy mamutoktól fenyegetett ősközösségben sem festene másképp: mindenki próbálja elhárítani magától a felelősséget, és bárkit és bármit hajlandó lenne feláldozni annak érdekében, hogy megőrizhesse addig kiharcolt pozícióját.

A novella legfontosabb szervezőeleme – egyben a főhős túlélési stratégiájának alapja – a fent már említett, hangsúlyosan személytelen látásmódban mutatkozik meg. Gábor munkatársai nem arccal, önálló gondolatokkal, személyiséggel rendelkező figurákként, hanem pusztán *színekként*, jegyzetfüzetbe pingált szimbólumokként jelennek meg előttünk: „*Gyuri zöld. Egyértelműen zöld.*” ; „*Ha Gyuri zöld, akkor Barna egyértelműen fekete.*” ; „*Enyhe idegesség fog el, hogy a pontom sehogy sem akar kiszökdülni, úgyhogy gyorsan lehajtok két pohár vizet, de ez sem segít.*” ; „*Barna pontját, amelyet még a beszélgetésünket követően színeztem át zöldre, piros-feketére változtattam.*” Bár csak néhány fal választja el főhősünket az általa listázott kollegáktól, a velük való közvetlen találkozásra nem igazán mutatkozik igény a részéről: Gábor tökéletesen jellemezhetőnek véli őket egy há-

rom összetevős színskála segítségével, valamint Facebook-profiljuk felderítésével. Ez utóbbi motívum, úgy tűnik, lassan kötelező tartozékkává válik egy, a realista ábrázolásra valamit is adó 21. századi történetnek, Kötter azonban tényleg tud mit kezdeni a közösségi oldal hovatovább közhelyessé váló „irodalmiasításával”. Az elbeszélés fokozatosan növekvő feszültsége – amely egyébként, úgy érzem, kissé túl könnyed feloldást is kap a történet végén – valószínűleg akkor ér tetőpontjára, amikor Gábor válogatás nélkül lájkolni kezdi főnöke bejegyzéseit. Kevés kifejezőbb gesztust tudnék elképzelni a feltétel nélküli behódolásra és a teljes megalázkodásra, mint a főhős mindenkit (önmagát is) túllicitáló kommentje, amelyet főnöke hajós fényképéhez fűz: *„hosszas töprengés után előbb azt írom, hogy »ez aztán a teljesítmény«, de azonnal ki is törölöm, és inkább ezt küldöm el: »te vagy a király!«”*

Némi hiányérzetem mégis maradt a történet végére érve, mivel a deus ex machina-szerű zárlat szerintem bajosan következtethető ki az elbeszélés addigi logikájából. Másfelől nézve viszont érthetőnek tűnik Viktor imázsának pillanatok

alatt végbemenő leépítése: láthatóvá válik általa, hogy a „rablóhalak” világában senki nincs, aki huzamosabb ideig biztonságban érezhetné magát. Akárhogy is, Viktor mintaszerűen polkorrekt búcsúlevele mindennél pontosabban írja le a céges sablonfigurákkal benépesített irodai élet nyomasztó arctalanságát: *„Reménykedem, hogy emlékem pozitívan rögzül, s hogy nem csak munkátokban, de az élet sok más területén is segítségetekre lehettem. További sok sikert kívánok, Viktor. P.s.: Ti vagytok a legjobb csapat!”* •

Reichert Gábor

Bevetetlen ágyak

Kerekes Gábor 75 *Vándorlás* című fotósorozatáról

Elgondolkodtató, hogy napjainkban a hálószoba intim tere milyen sok műalkotásban jelenik meg központi motívumként. A legismeretebb példák közé tartozik Sophie Calle *Alvók* című sorozata huszonegy emberről, akiket egymás után fektetett be az ágyába (1980), Felix Gonzalez-Torres cím nélküli óriásplakátja (1991), amelyen az üres ágy és a hiány kerül fókuszba, valamint Tracey Emin a hálószoba kaotikusságát hangsúlyozó, *My Bed* (1998) című installációja.

Kerekes Gábor 75 (a születési évet jelölő szám hozzátartozik a művész nevéhez) *Vándorlás* című sorozata először mégis a 2009-ben készült, Alexis Dos Santos argentin rendező által készített *Bevetetlen ágyak* című filmet juttatta eszembe. A film főhősei Londonban bolyongó fiatalok, akik *squat*okból hotelszobákba járva, afféle nomád stílusban próbálják kideríteni, mi is a céljuk a nagyvárosban. A film egyik főszereplője Vera, aki valahányszor új helyen tölti az éjszakát,

a mindig nála lévő polaroid kamerájával – emlékül – felvételt készít az aktuális ágyról és szobáról. Az angol lány rutinná váló szokása vezethet el minket Kerekes Gábor 75 fotóihoz, amelyeket szintén a folyamatos mozgásban létezés megörökítésének vágya ösztönöz.

Kerekes Gábor 75 tizenöt éve „van úton”: azóta minden új helyen, rögtön ébredés után, készít egy képet. Így áll össze a *Vándorlás* című vizuális napló, amelyet a Fotóhónap keretében 2012 novemberében, az Art9 Galériában tekinthettek meg az érdeklődők. Ahogy a művész is utalt rá, talán ez tekinthető eddigi legintimebb munkájának, annak ellenére, hogy olyan folyamatosan bővülő „önarcképsorozatról” van szó, amelyről éppen a portréalany, jelen esetben maga a művész hiányzik. Az intimitás nemcsak a fotó tárgyából, a hálószoba megjelenítéséből ered, hanem a képek komponálásának véletlenszerűségéből is. Nem előre eltervezett beállítások mentén készül a mű, hanem az ébredés utáni pillanatokat rögzíti, a szoba hangulatát a maga jelenválóságában ragadja meg. Nan Goldinhoz hasonlóan – aki többször

nyilatkozta, hogy a fotózás számára nem munka, hanem az életének a része, ezért mindig van nála valamilyen képrögzítésre alkalmas eszköz – Kerekest az sem zavarja, ha fényképezőgépe a legegyszerűbb típusok közé tartozik. Éppen azért válik változatosabb és izgalmasabbá a sorozat, mert a néző is felfedezheti, hogy különböző technikával készültek a képek, eltérő a stílusuk. Hol automata gépet, hol eldobható kamerát vagy telefont használ, a sorozatban fotónagyítás és digitális print egyaránt található. Mindeközben – a téma egységének köszönhetően – a sorozat mégsem válik szétartóvá vagy kaotikussá.

A szobákban szétszórt tárgyak, a rendetlenség és az összevisszaság a spontaneitás és a könnyedség benyomását keltik. Mindennapjaink elengedhetetlen kellékei, mint a telefontöltő vagy a fogkefe jelzik az ott alvók nyomát, akiket azonban szinte sosem láthatunk. Talán épp emiatt valamiféle szomorkás hangulat árad Kerekes fotóiból. Az elmúlt nappal vagy éjszaka soha vissza nem hozhatósága, az emberek nélküli terek, amelyek így átvitt értelemben

üressé válnak, valamint a tárgyak „némasága” is ezt a melankolikus atmoszférát erősítik. Az a pár kép, amelyen élőlények tűnnek fel – például a művész kisgyerekei vagy az ágy alatt egy kutya –, viszont rögtön oldja ezt az érzetet.

Fontos aspektusa a *Vándorlás*-nak, hogy egy folyamatosan fejlődő és bővülő sorozatról van szó – jelenleg 170 darabból áll –, amely teljesen nyitott. Noha külön-külön is erős képeket láthatunk, mégis egymás mellett válnak igazán különlegessé. Így lesz még hangsúlyosabb a helyszínek sokfélesége, a hosteltől a fesztiválsátról át a designlakásig. A művek vizuális ritmusa speciális narratívát hoz létre, így akár önkéntelenül elkezdhetünk azon gondolkodni, vajon milyen történetet rejt egy-egy fotó. Mivel semmilyen információ nem áll rendelkezésre, a néző szabadon asszociálhat, ha fel akarja fejteni, hol készültek a képek, milyen a művész viszonya az adott helyhez, mennyi időt töltött ott, kikkel járt arra. A sorozat az autócsomagtartótól kezdve a dobozházakon át egészen a tipikus osztrák vendégház szobáig egyazon ember életének különböző állomásait mutatja be. Értelemszerű-

en Kerekes Gábor 75 számára ez a munka egy sokkal kézzelfoghatóbb naplót és tudatos rögzítési módot jelent. Míg a néző csak találgat, addig a művész – ahogy egy interjúban megfogalmazta –, a képeket visszanezve „élete sűrítményét” látja: pillanatok, amelyek mögött megannyi láthatatlan esemény is felidéződhet.

Ahogy arra a cím is utal, a sorozat az úton levést, az állandó helyváltoztatást próbálja megragadni. Akár az is felmerülhet a nézőben, milyen átalakulásokon mehet keresztül a művész identitása, a mozgásban-lét hatásai hogyan érvényesülnek ebben a helyzetben. Milyen kapcsolatban áll a térrel, hogyan határozható meg a viszonya a különböző lakhelyekhez, szobákhoz, ki tud-e így alakulni kötődés egy bizonyos környezethez, egyáltalán fontos-e, hogy ez megtörténjen? Közhelynek számít, hogy az állandó otthon stabilitást jelent. Kerekes Gábor 75 fotóit nézve azonban eszünkbe juthat: mi történik, ha ennek éppen az ellenkezője igaz az ő esetében? Milyen helyzet áll elő akkor, ha számára pont az állandó mozgás és változás hoz létre egyfajta stabilitást? Ha nem az egy hely-

ben maradás, hanem a vándorlás az, ami egyensúlyt teremt? Kerekes így vélekedik a fent említett interjúban: „Sokan azt hiszik a képek alapján, hogy azért utazom, hogy minél több »ottalvós« képet készítssek. Ez ennél jóval bonyolultabb. Legtöbbször az életem alakulása, annak változása alakítja így, néha kényszerűségből, gyakran a munkáim miatt vándorolok, és emellett készítem a képeket.”

Azt is gondolhatjuk, hogy maga a fényképezés generálja a stabilitást. Ahogy nézzük a sorozatot, a fotózás folyamata az ismétlésen keresztül lassan rituális jellegűvé emelkedik. A megörökítés „kényszere” nem tűnik el, hanem a mindennapok részét képezi, ritmust ad azoknak. Talán a fényképezés aktuusa jelenti azt a vonatkozási pontot, ami köré minden más felépül, ami az állandó mozgásban a pár másodpercnyi megnyugvást jelenti. •

Gadó Flóra

A Velő legyen veled!

Cserna–Szabó András: Szíved helyén épül már a Halálcsillag, Magvető, 2013

„A megtört szívet nem gyógyítja semmi, mert a megtört szív előbb szikkadni kezd, mint a kint hagyott zsemlye, azután pedig megkövül, hogy ölni lehet vele” – akár szindbádi szentenciának is beillene ez a pár sor. De nemcsak a Krúdy-féle férfibánatot idézi meg első regényében Cserna-Szabó András: intertextuális gátlástalanságának irodalmi áldozatai szinte felsorolhatatlannak, ahogy popkultus utalásai is megszámlálhatatlannak tűnnek. Mégsem csak egymásra dobált idézetekből és újrahasznosított tömegtermékekből barkácsolódik össze a szöveg. Az említett, egymástól távolinak tetsző elemek inkább úgy formálják a történetet, mint egy jó Tarantino-mozit a rendezői gegek és rájátszások. Ide tartoznak a stílusimitációk is, melyekben szintén bővelkedik a kötet: mindenekelőtt a spagettiwestern műfaját kell megemlíteni, hisz a harmincnégy fejezetből tíz A Mocskos Tizenegyek Bandájának kalandjairól me-

sél. Ezek elbeszélője pedig maga a könyv főhőse, Emlék Bundás (csóró, gasztromán novellista és zenekritikus), aki – Cserna-Szabó alteregójaként? – hogy, hogy nem, éppen első regényén dolgozik, miközben persze eszeveszetten kergeti *„a szerelem pöttyös lasztiját”*...

Mégsem romantikus love storyról van szó, hanem a szenvedély sötét oldalának csábításáról. A Halálcsillag ott épül Emlék szíve helyén is: túl van már egy pokoli házasságon, megannyi csalódáson, ráadásul élete nagy szerelme is elhagyta. De nemcsak magánéleti, alkotói válságban is szenved: úgy érzi, végleg kiégett, az életmentő előleget azonban már kikunyerálta Dankó utcai (!) kiadójától egy westernregény megírásának rögtönzött ígéretével. Önként vállalt szobafogsága alatt naphosszat a fürdőkádban elmélkedik, krimiket, szakácskönyveket böngészik, metált bömböltet, Bodrikutyát (a beszédes név egy kétes minőségű bormárkát takar) kortyolgat, vagy a számítógép-klaviatúra fölött görnyed. Schopenhauer tanácsát megfogadva *igyekszik beérni önmagával*, lassan azonban ki kell mozdulnia idillinek látszó, tétlen magányából. Ahogy a

James Lee-ről és rablóbandájáról szóló westernparódia írni kezd, Bundás visszatér a Bűnös Város (esetünkben Budapest) legsötétebb bugyraiba. Először is korábbi törzskocsmáját, az Éden presszó nevű gyűjtőhelyet látogatja meg (itt többek közt találkozik gyerekkori barátjával, az operettszínész-életművész Zafírral), később pedig eljut a Hamis Csöcsök (a Várnószó Barmok punkegyüttesből transzformálódott diszkózenekar) partijára, ahol jelenésszerű alak kísérti meg. A szőrös melák képét magára öltő Boldogságdémon a bár klotyójából a tökéletes nő ajtajához vezeti hősünket, ő viszont fejvesztve menekül a rá szabott jövődóbelitől. A jövő, ha lehet, még kifürkészhetlenebbé válik, a valós élet és a fikatív sztori összemósodni látszik Cserna-Szabó regényében. A Kalüpszó-effektus egy pillanat alatt visszajára fordul: Léna, a gyűlöltve szeretett nimfa ismét megjelenik Emlék elhagyatott szigetén, majd ugyanolyan gyorsan viharzik el, ha nem is a tengeren, de a határon túlra: Kolozsvárra. Orrlógató Odüsszeuszunkat a Főgáz behajtóinál is veszedelmesebb exfeleség, Jolán ragaszkodása és a vidéki filozófia-

tanárnő, Mókus rajongása sem tudja meggátolni abban, hogy ismét engedjen a csapongó és szeszélyes szerelem szirénénekének: a már oly sokszor elvesztett lány után utazik. Eközben a nőfaló hírében álló Zafir hirtelen identitást vált és Zafiraként (illetve Dudu néven cirkuszi bohócként) folytatja tovább életét, és egy perverz, Prof nevezetű pofával költözik össze Bundás budapesti lakásában. Persze a westernregény is folytatódik: a legendásan keménykötésű kavbojok úgy kezdenek hullani, mint a legyek. Amint útjuk az Eldorádó Kéjházba téved, elvesztik önuralmukat. Már sohasem szabadulhatnak a szipolyozó szenvedélyek dögszagú birodalmából...

Cserna-Szabó remek karakterformáló: Rózsaszín Puma, a mackónadrágos főbérlőnő, Gizike, a bennfentes literatúralady, Anettka, a késdobálóban robotoló pincérnő prototípusa, Jenő, a lakótelepi örömlány, Béla, az öntudatos preszszómenedzser, Mátyus úr, a létrára mászó emberfeletti ember vagy épp Baruch, a Spinoza előnevét viselő loncsos kutya kiváló figurák, és persze ott van a Mocskos Tizenegyek tagsága Vak Leetől Babos Mende-

zig. Szerzőnk nem mellesleg ügyes stílusimitátor is: crime fiction, filozófai fejtegetés, pornó-ponyva, századelős romantika, zombie movie, beates beütésű spontán próza – van itt minden, mi szem-szájnak ingere. Főleg az ízelembimbóink vannak elkényeztetve, hiszen most sem hiányoznak a szerzőtől már jól megszokott gusztus-gesztusok, gasztronómiai adalékok (nem egy helyen már-már komplett recepteket kapunk, és azt is megtudjuk, hogy *Emma asszony 1902-es receptkönyvének szerzője nem más, mint Ignotus*). Imaginárius hallgatnivalóban sem szenvedünk hiányt – csak néhány háttérzene a teljesség igénye nélkül: Belga, Ozzy Osbourne, Hobo Blues Band, Frank Zappa, Amy Winehouse, Rahmanyinov, Slayer, Cserhádi Zsuzsa, Motörhead, Cseh Tamás, Richard Clayderman, Metallica. És persze itt van a bevezetőben már említett irodalmi hivatkozások egész tömkelege Stănescutól kezdve Camus-n keresztül egészen Zsütiig. A kulturális kavalkád, illetve a műjaji metamorfózis

lesz tehát a történetvezetés állandó kísérője, ami egyrészt élvezetesebbé, sokszínűbbé teszi a fejezeteket, másrészt viszont túl is terheli az elbeszélést, ez a túlírtáság pedig igen csak megnehezítheti a befogadást – bár olvasója válogatja. Számomra szimpatikus volt Cserna-Szabó antilitizmusa és fesztelen, szabálytalan, olykor gátlástalan írásmódja, ennek ellenére néha elvesztettem a fonalat. (Talán meg se volt?) Mert – ahogy az a Tarantino-filmeknél is megannyiszor felvetődik – miről is szól tulajdonképpen (szól-e egyáltalán valamiről) ez a történet? Vajon kívül-e végül valami a regény alapanyagából és hozzávalóiból, vagy csak az ingyenc körítés számít? Ha a főhős nevéből indulunk ki, mondhatnánk azt, hogy írónk minduntalan az emlékezésbe feledkezik bele: céltalannak tűnő szövegelésével az élet és az irodalom közötti (r)és mibenlétét kutatja. Élénk képzeletvilága, romantikus alkata és öniróniára való hajlama pedig olyan történeteket és figurákat hív elő, amelyek és akik számunkra

is ismerősek, átélhetőek lehetnek, minden abszurditásuk ellenére. *„A könyvben szereplő alakok mind-mind a képzelet szüleményei, minden hasonlóság csak a véletlen műve lehet”* – olvassuk a szerző megjegyzését, és ezzel rögtön helyben is vagyunk. Cserna-Szabó fiktív regényvilága ugyanis úgy idézi meg közvetlen környezetünket, hogy észre sem vesszük, hogy nem egy messzi-messzi galaxisról van benne szó. Hiszen mi is ennek az olykor kilátástalan, olykor pedig belátható messzeségbe száműzött valóságnak vagyunk a részesei: *„Sajtóközleményében Isten hangsúlyozta, az emberekől mostanra végképp elege lett... Az Úr a Kossuth Rádió kérdésére válaszolva azt is elmondta, tervei szerint ezúttal minden teremtményét elpusztítja... Elemzők szerint Isten Noéra és családjára gondolt, mikor »régi hibáját« emlegette... / Ki akartam kapcsolni a rádiót, de nem volt bekapcsolva. Nem mondhatnám, hogy meglepődtem. Megszoktam már, hogy valaki folyton beszél a fejemben.”*

Az egyébként rendkívül szórakoztató, röhögtető részletekben és bravúros jelenetekben gazdag regény szerves folytatása a szerző korábbi szövegeinek. Belefőtt

a Cserna-Szabó-féle stílus veleje, mégis érződik rajta a nagyepikai formával való gyürkőzés; kicsit döcögős a történetvezetés, mint ha újra meg újra be kéne indítani a lerobbant részeket, meg kéne tolni egyes fejezeteket. Emellett bőven akadnak túlhajtott frázisok, felbukkannak felesleges szereplők, furcsa módon a csattanó sem üt túl nagyot. De Emlék Bundás dumái, figurái és történetei szerelenségük ellenére is (vagy éppen azért) szerethetőek, élvezhetőek maradnak. Nem kizárólag birodalmiaknak és felkelőknek ajánlott. •

Papp Máté

A kozmosz képkalapácsa

Sirokai Mátyás: *A beat tanúinak könyve*, Libri, 2013

Sirokai Mátyás ugyan zenész végzettséggel rendelkezik, de ez érdekes módon mintha nemigen hagyana nyomot *A beat tanúinak könyvé*n. Az egy-két oldalas prózaversek belső ritmusa háttérben marad az őket fölépítő sajátos képi világ, il-

letve a szövegeket összefűző kapcsolatok mellett. Annál is feltűnőbb ez, mivel igen szigorúan, pontosan megszerkesztett kötettel van dolgunk. A kötet öt ciklusra oszlik, a ciklusok tizenegy-tizenegy versből állnak, kivéve a középsőt, amely kilenc szöveget tartalmaz – a szimmetrikus kötetkompozíció nem csupán fegyelmezettséget, de egyfajta steril rendet is sugall. A ciklusok mindegyike két-három téma köré rendeződik: az I. a fa, útvonala, elrugaszkodás, a II. a labdajáték, a mozgás, az álom, a III. a természet, a vadászat, a férfi-női ellentét, a IV. a biológiai folyamatok, az V. az elemek (víz, föld, levegő) köré, hogy az utolsó vers a csillagokig lendítsen minket. A kötet így nem annyira progresszív vagy hierarchikus, mint inkább ciklikus fölépítésű, az egyes részek azonos szinten helyezkednek el.

Ezt a benyomást tovább erősíti a bibliai asszociációkat keltő cím, amely egyszerre futurisztikus és archaikus jelleget kölcsönöz a kötetnek. A hasonlatosságot az itt-ott elhelyezett utalások („Szépsége teljes volt, mint a párnáé, és éppúgy lebegett a reggel vízei felett”) vagy az alkalmanként fölbukkanó gondolatrit-

musok („Aki fémmel gyakorol, fémhez lesz hasonló. A fémek a testek feletti hatalmat hordozzák. Aki kővel gyakorol, kőhöz lesz hasonló. A kövek a múltbelikeket őrzik”) is mélyítik, Sirokai azonban szerencsére nem erőlteti a párhuzamokat. A szövegek erőteljes figurativitása sajátos konkrétságot kölcsönöz nekik: a gyakran távoli asszociációk ellenére minden a helyén van, mintha tudományos értekezést olvasnánk. A versek fölépítése gyakorlott kézre vall: a mondatok többnyire hosszúak és ornamentikusan kígyózóak, fölösleges szó azonban alig akad bennük. Mindez sajátos tömörséget, enigmatikus jelleget ad a szövegeknek, amelyek gyakran szinte kézikönyvjellegűek, amennyiben spirituális útmutatást kívánnak nyújtani. Hogy mihez, azt nem könnyű kideríteni. *A beat tanúinak könyve* mintha végig valami nagy titokról beszélne, de hogy miről, az soha nem válik világossá – éppen ez a titok lényege. Beavottaknak szól – az olvasó olykor szinte betolakodónak érezheti magát a rituális leírások, utasítások, tanácsadások közepette: „Az alvást megszakító rövid, éber szakaszokban hajtsuk végre a fantáziákon a szükséges módosításokat, majd bízzuk magunkat

újra az egyre csituló hullámverésre” (II. 9). A kötet centruma így nem a racionális alapon történő megértés, hanem a misztikus belemélyedés lesz. Sirokai láthatólag élvezettel lubickol az általa létrehozott szürreális, távoli asszociációkra épülő világban, amelyben más szabályok érvényesülnek, mint a miénkben. Ez az eljárás ugyanakkor nagy veszélyt rejt magában: a titokzatosság fárasztóvá és üressé válhat, a miszticizmus fontoskodásba fordulhat át. A szerző érdeme, hogy ezeket a csapdákat javarészt – ha nem is mindenhol – sikerül elkerülnie. *A beat tanúinak könyvében* nem a rejtvény mögötti titkos értelem a lényeg, hanem maga a rejtvény.

A rendkívüli tömörségből fakad, hogy *A beat tanúinak könyve* a 2008-as *Pohárutcához* hasonlóan vékonyka (alig hetvenoldalas) kis gyűjtemény – költői nyelve, tematikája, stílusa és szerkezete azonban gyökeresen eltér tőle. Ha Marno János „derűs akvarellként” aposztrofálta az első kötet verseit, *A beat tanúinak* szövegei nem is állhatnának távolabb ettől a jellemzéstől. A koromfekete borítón világító fehér betűk erőteljesen monokróm, sötét színvilágot határoznak meg,

amely hol kivilágosodik, hol megte-lik, alapvonása azonban mégiscsak a szigorú feketeség. A szövegek képi világa a gazdag tónusú, sötét földszínektől (mint a III. szakasz vadászversei) a hideg, tiszta, fémes árnyalatokig, sőt a láthatatlanig (jég, ultraibolya fény) terjed. A színvilág megkomponálása nem véletlen: a tudományos leírások távolságtartása áll itt szemben a biológiája által meghatározott érző lénnel.

Sirokai köteté ritka jelenség anynyiban, hogy az olvasó egy lélegzetre túljuthat rajta, és máris késztetést érez arra, hogy újra elővegye, megpróbálja megfejteni. Első olvasatra a képek áradata és a fölvázolt helyzetek abszurditása eltereli a figyelmet a szövegek és a kötet gondolati vázáról. Ha a *Pohárutca* mindenekelőtt az urbanitás világát próbálta meg-rajzolni, *A beat tanúinak könyve* jóval messzebbre céloz, és Sirokai szerkesztését, fogalmazásmódjának hatékonyságát dicséri, hogy a szűkre szabott keretek között meg is tudta valósítani ezt a célt. A szövegek témája az úrutazástól az emésztésig terjed. Az Esterházy Marcell fényképe alapján készült borító maga is ezt a két pólust igyekszik megjeleníteni: fölül a csillagokat, alul egy fák között he-

verő szarvastetemet látunk. (A cím tipográfiája pedig egyértelműen a *Csillagok háborúját* idézi föl.) Koszmikus, mindent átfogó költészet ez, Juhász Ferenc-i léptékű természet- és emberszemlélettel. Az ember mint a természet és a fizikai világ része, de egyben mint annak értelmezője, gondolkodó lény jelenik meg, aki egyedül képes maga mögött hagyni ezt a világot. Az „ember” itt „férfit” jelent, amint arra a könyv sűrűn emlékeztet: ő a cselekvő és a gondolkodó, a vadász és az üldözött – talán ez lehet az oka, hogy a férfi-nő szembeállításal operáló szövegek (a III. ciklusban) kopottabbnak és gyengébbnek hatnak a kötet átlagánál, és nemigen mennek tovább régi közhelyek erőtlen megfogalmazásánál.

Sirokai jó érzékkel töri meg a szigorú kompozíciót: a szövegek gondolati íve vad kanyarokat vesz, mintha a világ minden jelenségét magába akarná foglalni, hogy aztán ugyanolyan váratlanul visszatérjen a kezdethez. A megjelenített világ erősen szürrealisztikus: a szerző egymástól rendkívül távol eső kép-

zeteket kapcsol össze természetes könnyedséggel. A költői invenciók rendhagyó világmagyarázattá állnak össze: „A golyók sziszegése még sokáig hallható az ágak között, mert a fák és az állatok utánzással, az ismétlésben rejlő kopotatással próbálnak a megrázkódtatás fölé kerekedni” (III. 3). Rendezett káosz ez, amelyben minden jelenség ismeretlen törvényeknek engedelmeskedik

– az olvasó nem érti, hanem érzi a szövegek belső logikáját. A sci-fiben járatosabb olvasónak Calvino *Kozmikomédiája* juthat eszébe, amely egyszerre satirikus és végtelenül költői módon jelenítette meg a világegyetem és az élet születését, szabadon ját-

szadozva a természeti törvényekkel. Annál is erősebb a hasonlóság, mivel, ahogy a *Kozmikomédiában*, időnként némi humor is fölcsillan a kötetben, mint a II. ciklus 1. versében, amely az ugrókötelezés művészetét emeli transzcendens magasságokba, vagy ugyanennek a ciklusnak a 4. szövegében, amely „a függőleges kenuk koráról” szólva megjegyzi, hogy akkoriban a csónak mellett eveztek, nem benne.

A humor sajnálatos módon még így is alul van adagolva – ha van jelentősebb hibája a kötetnek, az talán az lehet, hogy többnyire túlságosan komolyan veszi magát. Kérdés természetesen, hogy egy szent iratokat tartalmazó könyv mennyire szorul rá a humorra – itt azonban ez egyértelműen probléma. Gyakran épp a túlzott miszticizmus és az ebből következő enigmatikus megfogalmazás miatt lesz az összhatás akaratlanul is neveltséges – a IV. rész 5. szövegében például az „*eljövendőt*” „*hatalmas basszusokon forgó ünneppel várják*”, az V. rész 1. szakaszában pedig „*a méhbe visszatérő*” „*önmaga dromedárjává*” (?) válik. Akadnak túlbonyolított, mesterkéltszerű szerkezetek is (pl. „*éjszaka-jellemű tüzek*”), amelyek kellemetlen kontrasztban állnak a takarékos fogalmazásmóddal. Mindez az önreflexió hiányának érzetét keltheti az olvasóban, ami – a kompozíció és a stílus fegyelmezettségét tekintve – meglepő.

Mindez azonban nem érvényteleníti az első és legmélyebb benyomást: *A beat tanúinak könyve* rendkívül élvezetes olvasmány. Érzés és tehetség van benne, és egy

pillanatig sem unalmas; ellenkezőleg, az olvasó a töménysége ellenére is késztetést érez, hogy továbblapozzon. A szigorú fölépítéshez inventív képanyag, pontosan szerkesztett mondatok társulnak, az összhatás pedig friss és izgalmas. Sirokai volt annyira merész, hogy egymástól távol álló minőségeket ötvözzön, az eredmény pedig egy szokatlan, emlékeztető kötet, amelyet tényleg újra és újra elő lehet venni. •

Evellei Kata

Konditerem a lírának

Pion István: Atlasz bírja
Helikon, 2013

Vajon kijelenthető, hogy a slam poetry előbb volt, mint a vers? Homérosz (ha volt) vajon slammelt? Mindenki slammernek születik, és van, aki közülük költővé válik? A slam a tartalom vagy a forma? Parázs viták lehetősége szunnyad (vagy épp már nagyon is izzik) az efféle kérdések alatt. Tény: a slam poetry helyet követel magának, semmi szerénység,

páros lábbal berúgja az irodalom szalonjának nyikorgó ajtaját, a vakolat flegmán potyog, a már bent ülők felhúzott szemöldökkel, kissé pökhendi testtartásban fortyannak fel ezen az alpári ajtókezelésen. A közönség mindeközben persze jól szórakozik, sőt – horribile dictu – nagy tömegekben érdeklődik. Amire pedig kereslet mutatkozik, arra rövidesen megteremtődik a kínálat is. Érthető, ha az izmusok burjánzása után a közönség megérzi, hogy az irodalomnak akad olyan ága is, amely odafigyel arra, amit – úgymond – ő szeretne, ami számára érdekes lehet. A kísérletező útkeresésben itt egy konkrét hallgatóság elérése a cél. A slam poetry kesztyű nélkül fog kezdet a melóssal, nem fintorodik el, ha nem esnek hasra tőle, sőt, ettől jön igazán tűzbe, lételeme tud lenni az adok-kapok. Ettől aztán étellel telivé, izgalmassá, valódi szórakozássá válik.

Pion István ebből a közegeből érkezik, és nagyon emberi, érthető és szerethető hangon szól. A *szólás*, mint olyan, amúgy is leg-*elemibb* velejárója a műfajnak. Az élő előadás varázsa, improvizatív túlfűtöttsége delejes erőt ad a slam-esteknek. Kikerülhetetlen

magá a hang, ami más módon lán-colja le az érdeklődő elmét, mint az olvasás. (Akad valaki, akinek, miután hallotta Babits előadásában az *Esti kérdést*, később olvasva nem az ő hangján szólal meg a szöveg? Vagy említhetjük akár Szilágyi Ákost, aki sajátos előadásaival szinte beleégeti műveit a hallgatóság emlékezetébe.) A hangzó közlésben az előadó-szerző a hangszer, a befogadó így ké-szen kapja a művet. Nincs is idő új-ragondolni, megrágni – tartani kell a lépést az előadással. Az olvasásnál azonban más a helyzet, hiszen a be-fogadó válik hangszerré, a leírt szö-vegnek újra kell hangolnia hangsze-rét, ami szükségszerűen nem szólhat többé úgy, ahogy annak előtte. Talán ez a jó költészet egyik ismérve. Már-pedig amint kötetbe gyűjtve jelen-nek meg slamszövegek, szerzőjük óhatatlanul a költészet, a magas kul-túra felé pozicionálja magát – miköz-ben a slam életre hívásának egyik alapindíteka mintha épp az lett volna, hogy művelői az irodalom és a rap között találják meg a helyüket. Az irodalom nem viseli jól a ver-senyszellemet, pláne amikor azon-nal megfelelési pozícióban, a kö-zönség visszajelzései szerint kell viselkednie. Ilyen esetekben ugyanis

megjelenik a kísértés jól fogyasztható sorokat, képeket összehozni, a szöveg hiányosságait elkenni az előadásmódban, rátenni egy lapáttal, mielőtt a befogadó hangos lábdobogással hallgattatná el a szólót. Akad-e bárki, aki elvitatja a slam-mertől a hatásadászat szándékát, olyan szerzőt tételez, akinek mindegy, hogy mit szól a közönsége, ő

elmondja, amit akar, tudva, hogy bármikor beléfojthatják a szót? A műfaj keményen kiáll az unalom ellen, a versenyzőnek a nyelv birtoklása az erénye, ám ez még nem elegendő, ezt fitogtatni minimum illendő is: nézzétek, így tudok! A történelem

ismétli önmagát, az ókori dráma-versenyek után itt vannak a modern kori líravetélkedők. A slam konditerem a kortárs lírának, ahonnét csak megerősödve kerülhet ki – ebben talán konszenzusra juthatunk.

A kötetben az elmúlást a múlt újratерemtésének aktusában, az elbeszélte élet részeként felfedező és elfogadó gyermeki szem perspektívájából láthatjuk. A *Tévémaci meghal* című nyitóciklus olyan lökés a felnőtté vá-

lás útján, mint amikor először tudja, hallja az ember, hogy nincs Téalapó, és decemberben a fát és ajándékokat is a szülei vásárolják. Tévémaci halála legalább ennyire elképzelhetetlen, sőt olyan gesztus, amelyben generációk gyermekkorának destrukciója kezdődik – fél évszázadnyi magyar talál közösségre ebben a képben. Az első fejezetben ezek a generációs

motívumok, nyelvi megjelenések jól kivehető szövetet és fejezetkompozíciós erőt alkotnak. Az agancsok közt ébredő nap alúziója a nemzedéki italtra, a Hubertusra, valamint a kollégiumi hálók lábszagtól terhes atmoszférája; a balato-

ni nyaralások nyelvi leleményekben kumulálódó élménye, a külföldi gyerekeknek elhadart „szuvenyír nyihaha, nye kukucska protku” (11) ugyancsak afféle generációs együvé tartozásra erősít. Egyszerre zajlik a múlt lebontása és újraépítése a nyelvben, és történik mindez a család óvó-védő ernyője alatt. A család a történelmi kihívásoknak ellenáll ugyan, ám az elmúlás, a halál szinte mindegyik versben mint elke-

rülhetetlen szükségszerűség bujkál. A fejezet címadó verse indításában jól ragadja meg egy korszak lezárulását, és vezet be egy másik kezdetét, („én már nem lehettem úttörő, / és az iskolában nem tanultam oroszul, / az óvodában nem kellett / pajtásnak szólítanom Petikét, / de a Tévémacival még én is / mostam együtt fogat, / akinek nevére nem emlékszem, / ha volt neki olyanja egyáltalán”), ez azonban a folytatásban megtörik: „... aztán szegény Tévémaci / meghalt, a barátjával nem / tudom mi lett, mert akkor / ő is eltűnt a képernyőről, / közben megszerettem / a németet, de most nehéz / tanulni ezt is, oroszul még / el tudok számolni tízig, / a gimnáziumban pedig / cserkész akartam lenni, / de nem lettem, és szerintem / a pajtás elég ciki megszólítás, / én mindenkit a nevéen hívok” (20). Kivéve Tévémaci barátját, aki igazából ebben a gesztusban hal meg azáltal, hogy még a neve is feledésbe merül. (És akit egyébként Paprika Jancsinak hívnak.)

A *Gyere elő* ciklusban olvasható négy monológot a rendkívül erős halál körüli tematika kapcsolja egybe, a gyermeki figyelő kérdései, kétségei az elmúlás misztériumába való óvatos, tanácstalan belépésről. A kötet némely szövege akarva-akaratlanul is párbeszédbe bocsátkozik

más irodalmi szövegekkel, sőt dalszövegekkel is. A *Siránkozó* felütésében „látod-e esteledik / és nincs szögesdrót, sem tölgykerítés, / csak az van, amit itt hagyta: én...” (35) Radnóti Miklóst evokálja, de aztán el is ejti rögtön. Sem nyelvileg, sem eszmeileg nincsenek kihasználva az adódó lehetőségek. Annál is kevésbé, mivel a következőkben már Kovács Ákos *Minden most kezdődik el* című slágerének szókapcsolata jelenik meg („*azt is inkább vitted volna magaddal, / a föld alá, ég fölé, mindegy, hová csak el...*”), a versformálás esetlegessége így inkább közhelyként hat Pion szövegében. A *hetvenes háló* című szöveg is olvasható Radnóti-parafrazisként. Idézeteiben, intertextuális működésében is a *Hetedik ecloga* képei jelennek meg: „*horkolás, lábszag, csoszogás, / hetvenféle alvási pozíció, / mintha foglyotáborban, összezárva, / hetven tizen-négy éves fiú [...] éjszakánként hetven fiú álma, / hogy hazamegy*” (9). A kontraszt túl éles a foglyotábor holnaptalán, a halál érintésétől terhes álmokban elszabadult nyomorultak, és a kollégium kényelmetlenségei között a honvágytól párnájukba síró fiúk élethelyzete között. Az intertextus miatt belépő jelentéstartományban a vers kényes picsogásnak hat csupán:

Radnóti továbbírhatósága, integrálása a kortárs irodalomba alapvetően szép és izgalmas kihívás lenne, ám ehhez a nyelvi meghatározottság mellett, valamint a kollégiumi háló és náci munkaszolgálat párhuzamának felállításán túl komolyabb erőfeszítéseket kellene tenni.

A kötet talán legizgalmasabb vállalkozása a *Téged tanuljalak*. A családregényként megjelölt szövegben a nagyszülők történetének megalkotásától a szülőkön át érkezik el saját tanácsstalanságának feldolgozásáig, amennyiben gyermeki rácsodálkozással háborodik fel a halál elkerülhetetlenségén: „... de tudták, / hogy érkezik ez a szemét állat, / és a kurva anyját, / baszódjon meg ott, ahol van, / hogy létezik”. Lét és nemlét dialektikájában emberi alakok, szerethető történetek elevenednek meg a nagymamáért verekedő vadász nagypapával, a magyar történelem fontos eseményeivel, igazi családként működő közösséggel. Talán annyi megszorítással, hogy a szavak embereként a nagymama szájába adott mondatot: „van még a füled mögött a vajon kívül pár dolog” (71) szerencsésebb lenne pontosítani, lévén a vaj az ember fején, a füle mögött pedig valami van, az eredeti szólás szerint.

Az Ó című ciklushatáron olvasható önvallomás egy szójátékon alapuló természettudományos szellemesség. A részecskefizikában ugyanis a pion az összefoglaló neve a három szubatomi részecskének, a legkönnyebb mezonoknak. Más-más élettartammal bír a pozitív, a negatív és a semleges pion. A *Nyugtató* című slamben, ahol felsorolásszerűen jelennek meg azok az egzisztenciák, amelyek bírják Atlasz nélkül is a terhet, felbukkan a felsorolásban a pion-poén: „és főleg a nünok, a pionok, / a szubatomi részecskék, azok nagyon bírják.”(48.) A textúrában folyamatosan visszatérő „és bírja” rigmus lüktetése a műfaj tipikus eszköze az élő show-kban. A slam poetry friss, lendületes energiákat mozgósít, és amíg a városban járva-kelve szövegeket farigcsáló fiatalok közösségeket alkotnak, addig a magyar irodalom kilátásai nem lehetnek olyan szörnyűek. Remélem, Pion István egyelőre nem küldi nyugdíjba Atlaszt – jó az öreg a háznál, pláne ha lesznek még közös edzéseik a líra konditermében. •

Balogh Ákos

Az író, a rendező, a színész és a karakter

Pintér Béla: Drámák,
Saxum, 2013

Pintér Bélát ma már senkinek nem kell bemutatni. Nem kell hosszasan magyarázni társulatáról, vagy arról, ki az a független szerző-rendező, aki nemrég – tizenöt év előadásaiból nyolcat kiválasztva – drámakötetben jelentette meg munkáit. A szövegek időrendben követik egymást, közülük a legidősebb már tizennégy éves (*Kórház-Bakony*), míg a legutolsóként bemutatott darab (*A 42. hét*) alig nyolc hónapos. Pintér munkamódszeréhez hozzátartozik a szövegek pontos kivitelezése, ám a társulat tagjai a legelső alkalommal még nem kész szövegkönyvvel dolgoznak. A próbafolyamatok során véglegesített változatok megjelentetése arra irányuló gesztusként is értékelhető, hogy Pintér írásai egy lépéssel közelebb kerüljenek a „hivatalos” kánonhoz, ennek nyomán pedig potenciális „előadható darabként” kezelhessük őket. Fordított helyzet elé állít minket a kötet: a drámák hagyományos ke-

letkezési-előadási sorrendje éppen ellenkezője a megszokottnak, hiszen már színpadra állt, „kipróbált” művek kerültek a kötetbe. Éppen emiatt érdemes egy kicsit a címen s az ezzel pontosan megjelölt műfajon gondolkodni. Amikor színházi szövegről beszélünk, első körben a klasszikus irodalmi kategóriák szerint viszonyulunk a vizsgált anyaghoz, az esetek nagy százalékában drámairodalmi előzménnyel számolunk. Pintér szövegein az első olvasás során is tisztán érezhető az alkalmazás, a felhasználás kötelező érvénye, s a művekre jellemző erős színészre írtság, a sokfelől beengedett civilség és a belső humor is sejtetően inkább az előadás során nyeri el értelmét. Ebben a speciális helyzetben szinte magától értetődő szerepet lát el a szöveg körüli teendőkben szerző, rendező, színész és dramaturg – Pintérék esetében mindössze két személyre (magára Pintérré és Enyedi Éva dramaturg-színésznőre) osztva e négy összetevőjű munkafolyamatot.

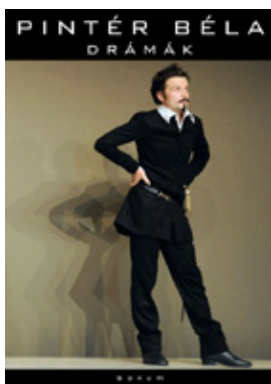
Az aktualitásokra, a mindennapok viszonylataira adott reflexió kiemelkedően fontos, a szövegek szintjén is megmutatkozó alkotóeleme Pintér drámaivilágának és

színházának. Szerzőként és rendezőként is küldetésének tekinti, hogy friss, magyarországi problémákra, jelenségekre adjon érvényes válaszokat, vagy éppen rájuk vonatkozó kérdéseket tegyen fel. Olykor dekadens, olykor érzékeny ez a viszatükrözés, de sohasem dolgozik közhelyekkel, megkérdőjelezhető minőségű eszközökkel. A legkülönbözőbb kultúrák „magyarrá montírozása”, egyéni sorsok egymásra olvasása, s ezeknek egy közösség dinamikájával, működésével való szembeállítása adja azt a kontrasztosságot, melynek mentén a kérdéseket és válaszokat megalakíthatjuk magunknak. A történet és a karakterek apró részletekből való felépítése mellett a zene és az ének jelenléte egyre hangsúlyosabbá válik a Pintér-művekben (olykor totális vezető szerepben, például a *Gyévuskában*): funkcióját ezen a minden ponton rögzíteni kívánt síkon éri el, ahol a beszéd és színészi játék mellett a tánc, az ének, a hangszeres zene nyelve is megszólal. A kötet szöve-

geinek áttekintésekor pedig jól látni, hogy egyre erősebb a szándék egy központi alak megteremtésére, a cselekmény vonalának köré fűzésére – *A 42. hét* kapcsán már szinte a klasszikus értelemben vett főszereplőről beszélhetünk.

A Kórház-Bakony történetének kiváló leleménye az álmokképe úszás; a kórházi éjszaka betyárkalandba, üldözésbe, szerelemfáltésból

menekülésbe torkolló delíriumos látomása. A tipikus kórházi hierarchia bemutatására a tanulónővér, a műtősfiú, a főnővér, az osztályvezető főorvos és más kollégák is megjelennek: az igencsak komikus, a külvilág elől legtöbb-

ször eltussolt (ám attól még roppant tipikus) helyzet, a szökött elmebeteg üldözése indítja a reggelt a kardiológiai osztályon. Már ebben a korai darabban nyomaira lelni pár, a későbbiekben is sűrűn használt témának, ilyen például a nemzetiségi kérdés (ti. az új nővér „jugó”). A kórházi szereplők nyelvhasználatát a teljes hétköznapiság jellemzi, nyelvük semmiben sem egyénített – Pintér-

nek nem az a célja a Kórház-Bakony ezen szereplőivel, hogy általuk egy ismeretlen világba kalandozzunk. A nyelvjárásias alakított beszédmód és a már ebben a korai darabban fontos szerephez jutó zene az, amely itt a helyszín- és idősíkváltásokat jelzi.

A Jehova tanúi mozgalom nevére talán nem véletlenül rímelő, 2000-ben bemutatott *A Sehova Kapuja* jóval nagyobb szabású, kidolgozottabb szöveg. Két gyülekezet életébe nyerünk bepillantást: adott egy minibolygóhívó nem-szekta, akik küldetésként tekintenek megváltozott életükre, és adott egy csendes, katolikus falu, Ördögösbükk. A „harmadik vonalas Biblia-olvasó” csoporton belül a szerepek szigorúan leosztottak, hallgatólagos egyezségben rögzítettek. A szervezet hierarchiája azonban kísértetiesen hasonlít a falu polgárainak közösségére. A lakók boldog alázattal sietnek Gyurika és Andris, a két „térítő” segítségére, hiszen ha a faluban a Bibliáról akarnak valakivel beszélgetni, akkor csakis Mihály atyához érdemes fordulniuk. A rajtuk keresztül megjelenített abszolút közvetlenség végtelen számú lehetőséget ad a színészek dupla szerepeinek finomhangolására.

A következő két szöveg nem most jelenik meg először – a 2004/2005-ös, illetve a 2007/2008-as *Rivalda* antológiában már olvashatóak voltak. Szöveganyaguk változatlan, de okkal érezni a meredek emelkedést a felépítettség, a kidolgozandó probléma összetettségének tekintetében. *A Sütemények Királynőjének* nyomasztó légkörét nem csak az elhanyagoltságot kényszerből viselő, kiszolgáltatottságban élő kislány, a többi gyerek kíméletlenül „felnöttes” beszédmódja és az alkoholistá, agresszív apa miatt érezzük. Szemtanúi lehetünk egy élet megnyomorításának, a megállíthatatlan megalázkodásnak ugyanúgy, ahogy *A Démon gyermekeiben* is. A démonszülő, aki vetélytársként kezeli saját gyermekét, és ennek nem ártall hangot is adni, végül valóban démonná válik. *A Sütemények Királynőjének* tabudöntése (gyermekbántalmazás, szülők szexuális életének problémái vagy éppenséggel Erika folytonos „szorongása”) mellett a két ijesztő alak, a hegesztőmaszkos robotoló apa és a démonná váló anyósfigura domináns eleme a drámaépítésnek. *A Démon gyermekeinek* japán kultúrába oltott magyar-

sága – a hetvenes-nyolcvanas évek magyar viszonylatainak japánna adaptálása – könnyen kódolható a néző/olvasó számára, ennek a viszonylag távoli kultúrának a jellegzetességei által mintegy tanulmányként láthatunk rá saját országunkra, társadalmunkra.

A *Szutyok* ugyancsak kényes témákat feszeget. A két állami gondozott lány, Anita és Rózsi története szintén a falu életében okozott változásokra koncentrál, de már olyan kérdéseket hangsúlyozva, mint cigányok és nem-cigányok együttélése, fiatalkorú lány és idős férfi szexuális kapcsolata, abortusz, a feleség fiatal szeretőre cserélése, lopás, hazudozás. A személyes traumák a szemünk előtt épülnek rá észrevétlenül a kivédhetetlen társadalmi jelenségek, az elutasítás, a kirekesztés okozta sérelmekre. A falu színházi társulatának játékba építése nem veszi el a hangsúlyt arról, hogy a *Szutyok*ban Pintér talán először dolgozik olyan alakokkal, akiket relatíve hosszú időn keresztül figyelhetünk meg átalakulásukban.

A *Tündöklő Középszer* az egyetlen rímbe szedett szöveg, még a darabba illesztett darab is verselve

hangzik el. Az önironikus látásmód (további kommentár nélkül: színházi társulat, melynek vezetője, a darabok mindenkor szerzője és főszereplője, Pincér Géza) mellett azonban sokkal hangsúlyosabb szerepet kap a tehetség és a közép-szerűség, az irigység és az összetartás párharca egy addig ismeretlen színészi kompetencia, a csodálatos énekhang felfedezésének tükrében. A valós színházi élet beemeléséért ezúttal Csóki Edit (!) színikritikus alakja felel, aki a szerző hozzá nem értése mellett a negatív szereplőnek ad igazat tehetség kérdésében, ezzel zárva le és be minden reményt Juci karrierjét illetően.

Ki magyar? Ki és mitől lehet hős? Az 1848. márciusi nyomdafoglalás sajátos változata a császári televízióadó, a *Kaisers TV*, *Ungarn* megszállása, emiatt pedig a történelmi hitelességgel is csak a szükséges mértékig számol a szerző. Petőfi és Kossuth jól ismerik a média hatalmát, arról azonban nem sejtenek semmit, hogy időutazókba botlanak, sőt, mi, nézők is azok vagyunk: 2013-ból először Amália idejébe, onnan pedig vele együtt 1848-ba ugrunk. A magyar szabadságharc véres küzdelmeivel pár-

huzamosan egy másik szívszorító történetnek, Amália apakeresésének is szemtanúi vagyunk. A lapos helyzetkomikum (Kossuth egyszereűen „megfelelkeznek” Petőfiról és egyedül rohan be megszakítani az adást) és a kifinomult kultúrpoénok („[téfau]”, „Élőkép Vibránc”) széles skáláján mozog a drámaszöveg humora.

A 42. hét Enyedi Éva utószava szerint sorsdráma, egy átlagos mai, budapesti család életének teljes felfordulását mutatja be. Ugyan csak néhány hónapnyi időt ölel fel (a két kismama terhességének idejét), szinte pillanatok alatt válik felelőtlen, kockázatos kalandokba bocsátkozó nő az addig megbízható anyából, a szülész-nőgyógyász doktornőből. Ezúttal sem hiányzik az önreflexió és az aktualitás: az egyik páciens Ascher Tamás exdízlettervezője, a gondoskodó testvér pedig „együtt szokott focizni a fiúkkal”, így nem sokkal később színházigazgatói székből találja magát. A karakterek hétköznapisága, problémáik mindennapisága, a tragédiában valamilyen módon megbúvó, magától értetődő nevetségesség teszi igazán emberközelié és átélhetővé az eseményeket.

Pintér Béla kötete nem csak azoknak a színház- (és Pintér-) rajongóknak kötelező olvasmány, akik magukat az előadásokat is látták. A kiválasztott nyolc szöveg kielégítően sokszínű képet ad Pintér írói és rendezői munkásságáról, és izgalmasnak ígérkezik a megkezdett „irodalmi karrier” folytatása is – ha lehetőség nyílik rá, a magyar drámairodalomban rendhagyó módon zenés melléklettel, kottával ellátott *Gyévuska- és Parasztopera*-kiadásra számíthatunk. •

Mihók Nóra Zsófia

E számunk szerzői

Balogh Ákos (1975) PhD-hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Bödecs László** (1988) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Evellei Kata** (1988) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Pécel* • **Gadó Flóra** (1989) egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Halmi Tibor** (1987) szociológus, egyetemi hallgató (PPKE BTK), *Dánszentmiklós* • **Kerber Balázs** (1990) egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Kerekes Gábor 75** (1975) képzőművész, *Budapest* • **Kötter Tamás** (1970) ügyvéd, üzletember, író, *Csorna*, következő kötete: *Rablóhalak* (Kalligram) • **Mihók Nóra Zsófia** (1989) egyetemi hallgató (ELTE BTK), az Apokrif Online szerkesztője, *Celldőmők* • **Nyerges Gábor Ádám** (1989) költő, író, kritikus, az Apokrif főszerkesztője, *Budapest*, legutóbbi kötete: *Számvetésforgó* (Parnasszus) • **Papp Máté** (1987) kritikus, esszéíró • **Papp Sándor Zsigmond** (1972) író, újságíró, *Budapest*, legutóbbi kötete: *Semmi kis életek* (Libri, 2011) • **Reichert Gábor** (1987) kritikus, az Apokrif szerkesztője, *Tatabánya*

Ára: 350 Ft

13002

9 772060 320008

